

Commissie
van Toezicht
Antwerpen

JAARVERSLAG
COMMISSIE VAN TOEZICHT
BIJ DE GEVANGENIS TE ANTWERPEN

JAAR 2020

Jaarverslag 2020

Commissie van Toezicht bij de gevangenis te Antwerpen

I. De Commissie van Toezicht

A. Voorstelling en samenstelling van de commissie van 01.01.2020 t/m 31.12.2020

De artikelen 26 t/m 31/1 van de basiswet van 12.01.2005 regelen alles met betrekking tot de oprichting, de werking en de vergoeding van de CvT's.

De wet richt in principe bij elk van de 36 gevangenissen van het land een Commissie van Toezicht (CvT) op die een onafhankelijk toezicht houdt op de gevangenis, op de bejegening van gedetineerde personen en op het respect van hun rechten.

Vanaf 01 september 2019 oefenen de nieuwe CvT's, benoemd door de Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen (CTRG) die van start is gegaan vanaf 23 augustus 2019, hun opdrachten uit bij elk van de penitentiaire inrichtingen. Daarmee staan zij niet langer onder de voogdij van de Minister van Justitie.

In elke Belgische gevangenis is één Commissie van Toezicht die uit minimum 6 en maximum 18 leden bestaat van wie minstens twee personen houder zijn van een diploma master in de rechtswetenschappen en minstens één persoon arts is.

Op 01.01.2020 was de CvT Antwerpen samengesteld uit 18 leden en 1 secretaresse als volgt:

1. Bonroy Anne-Marie lid/geneesheer
2. Brosens Pieter lid/loontrekkende/zelfstandige in bijberoep; professionele ervaring: (sociale) architectuur/ academisch onderzoek
3. De Feyter Gilles lid/ Export Manager Middle East–Africa at Alpharma, International Sales Manager at Huvépharma, Sales manager Middle East–Africa at Nutriad
4. De Groof Helena lid/ juriste, gewezen advocate, bedrijfsjuriste Duvel-Moortgat
5. Dockx Jan lid/geneesheer
6. El Morabet Imane lid/juriste, juriste bij Unia (Interfederaal Gelijkekansen-centrum)
7. Foets Etienne lid/gepensioneerd ambtenaar OCMW Kalmthout
8. Francus Katharina lid/leerkracht niet-confessionele zedenleer
9. Geerts Alain lid/bediende
10. Goedemé Dieuwke lid/ cultuurfunctionaris De Rode Antraciet voor PI Turnhout en Merksplas;
11. Heymans Marcel lid, gewezen marketing/directie (muzieksector/Media)

12. Heyvaert Peter	lid/jurist, jurist-directieraad Kamer van volksvertegenwoordigers
13. Janssens Frederik	lid/ondervoorzitter, gepensioneerd De Rode Antraciet
14. Lagae Lieve	lid/gepensioneerd hrm & organisatieontwikkeling; erkend bemiddelaar
15. Peeraer Marc	lid/voorzitter, gepensioneerd, ere-magistraat
16. Sas Dorien	lid/dienst autonome werkstraffen van Elegast vzw
17. Van Peer Lissa	lid/jurist, advocate-stagiair, thans parlementair medewerker
18. Vergauwen Karen	lid/juriste, kandidaat- gerechtsdeurwaarder
19. Verbessem Nicole	secretaresse/gepensioneerd waarnemend hoofdgriffier vredegerecht Brasschaat

De Feyter Gilles en **Van Peer Lissa** hebben om beroepsmatige redenen hun ontslag ingediend en dit zou gevalideerd zijn op de vergadering van de CTRG van 20.02.2020.

Dorien Sas heeft op vraag en met instemming van de CTRG haar engagement gedurende de 2 postgraduaatjaren van oktober 2020 tot oktober 2022 op een lager (laag) pitje gezet, in die zin dat ze in geval van nood nog wil en zal inspringen om hier en daar, bv. in de perioden van verlof, maandcommissariaten mee te lopen.

Teneinde geen onnodige gezondheidsrisico's te creëren werd aan **Helena De Groof** aangeraden om vanaf oktober 2020 op non actief te gaan als lid van de CvT Antwerpen gezien ze in haar 6de maand zwangerschap was (geboorte voorzien op 03.02.2021); hoewel zij nog wel deel zal trachten te nemen aan de maandelijkse (Webex)vergaderingen van de CvT Antwerpen, zal zij vanaf mei 2021 haar engagement in de CvT terug volop opnemen en o.a. terug als maandcommissaris op bezoek gaan in de gevangenis.

Vanaf oktober 2020 is het klachtenrecht in werking getreden waarbij ook drie leden van de CvT Antwerpen zich kandidaat hebben gesteld om te zetelen in de Klachtencommissie ; het betreffen **Etienne Foets (voorzitter KC)** , **Imane El Morabet (lid KC)** en **Marc Peeraer (lid KC)** ; teneinde hun onafhankelijkheid en onpartijdigheden als KC lid te vrijwaren, treden deze drie KC leden niet (meer) op als maandcommissaris.

De CvT Antwerpen bestaat thans derhalve uit 16 effectieve leden + 1 secretaris ; van de 16 effectieve leden zijn vanaf 01.10.2020 de 3 leden van de KC definitief en 2 leden van de CvT tijdelijk niet meer beschikbaar om als maandcommissaris de gevangenis te bezoeken en de klachten van de gedetineerden aan de CvT te noteren voor verder gevolg en opvolging.

B. Functioneren

- Hiervoor kan verwezen naar de wetgeving daaromtrent zoals terug te vinden in de art. 26 tot en met 31/1 van de Basiswet van 12.01.2005.

Ten opzichte van de penitentiaire administratie oefent de Commissie derhalve een onafhankelijk en extern toezicht uit op de behandeling van de gedetineerden en op de naleving van de voorschriften

binnen de gevangenis; zij heeft dus tot taak te waken over de levensomstandigheden en de behandeling van de gedetineerden in de gevangenis.

De huidige commissie van toezicht voert volgende opdrachten uit:

- onafhankelijk toezicht uitoefenen op de gevangenis waarvoor ze bevoegd is, op de bejegening van de gedetineerde personen en op de naleving van de hen betreffende voorschriften;
- advies en inlichtingen verstrekken aan de CTRG m.b.t. het welzijn van de gedetineerde personen en hieromtrent voorstellen doen;
- bemiddelen tussen de gedetineerde personen en de gevangenisdirectie indien nodig om een concreet probleem op te lossen;
- een jaarverslag opstellen;

Meer bepaald voeren de leden van de CvT hun opdrachten uit door het vervullen van volgende taken:

- de gevangenis bezoeken (minstens éénmaal per week);
- de documenten en registers van de gevangenis raadplegen;
- gesprekken voeren met gedetineerde personen, het gevangenispersoneel, de gevangenisdirectie, alsook met enig ander persoon die informatie kan verstrekken over de werking van de gevangenis en de bejegening van gedetineerde personen;
- bemiddelen tussen gedetineerde personen en de gevangenisdirectie indien dit nodig is om een concreet probleem op te lossen;
- deelname aan de maandelijkse vergadering van de Commissie van toezicht;
- bezoekverslagen en een jaarverslag opstellen;
- adviezen en voorstellen formuleren t.a.v. de CTRG om de bejegening van de gedetineerde personen te verbeteren;
- vanaf 1 oktober 2020 het behandelen van klachten van gedetineerde personen tegen beslissingen van de gevangenisdirectie.

Zij heeft daartoe uitgebreide controlebevoegdheden. Om hun taak te kunnen uitoefenen, mogen de leden van de Commissie direct en zonder toezicht in contact treden met de gedetineerden, hebben zij inzage in de boeken en bescheiden, registers tuchtsancties en individuele gegevens van de gedetineerden.

- De CvT Antwerpen tracht één dinsdag per maand om 18.15 uur te vergaderen; de uitnodiging tot de vergadering vermeldt ook de agendapunten en in de loop van de vergadering worden de agenda's samengelegd om de data van de daaropvolgende vergaderingen vast te leggen.

Op de vergadering worden de klachten van gedetineerden en de eventueel reeds ontvangen antwoorden van de algemeen directeur/directie besproken en geëvalueerd; verder wordt getracht een antwoord te vinden op de problemen waarmee een maandcommissaris zich geconfronteerd zag of zou kunnen zien, worden wetswijzigingen in verband met detentie ten berde gebracht en zoveel mogelijk gededuid, alsmede de praktische werking van de CvT, enz.

De CvT Antwerpen vergadert in een vergaderzaal (NIP-lokaal) van het BAC (Bijzonder Administratief Centrum), gelegen in de voormalige ambtswoning van de gevangenisdirecteur.

In de periode 01.01.2020 t/m 31.12.2020 hield de CvT Antwerpen 10 vergaderingen waarvan

- 2 fysieke vergaderingen in het BAC-gebouw van de PI Antwerpen op een dinsdag om 18.30 uur, te weten op 07.01.2020, 18.02.2020,
- en, gelet op de wereldwijde Covid 19-pandemie, 8 WEBEX-videovergaderingen om 17.30 uur of 18.15 uur, te weten op 15.04.2020, 19.05.2020, 23.06.2020, 22.07.2020, 22.09.2020, 27.10.2020, 24.11.2020, en op 22.12.2020.

- Daar waar de voorzitter in de voorgaande jaren steeds voor aanvang van de vergadering van de CvT een kort overleg hield met het inrichtingshoofd, werd in de loop van 2019 besloten het inrichtingshoofd, of eventueel een ander directielid, regelmatig (minstens één maal op twee) uit te nodigen op (het aanvangsgedeelte van) een vergadering om enerzijds beleidsinformatie vanuit de inrichting door te spelen aan de leden van de CvT en anderzijds om de vragen en bekommernissen vanuit de CvT te beantwoorden. Deze werkwijze biedt het voordeel van een snellere informatiedoorstroming en een rechtstreeks en persoonlijk contact, wat kan bijdragen tot een wederzijdse vertrouwen.

Vanaf februari 2020 was de directeur/inrichtingshoofd mevr. Leen Lion om persoonlijke (medische) redenen tijdelijk niet meer werkzaam binnen de PI Antwerpen en vanaf september 2020 was zij als adviseur-generaal-gevangenisdirecteur werkzaam in het PSC Hoogstraten.

Directeur mevr. An Janssens was vanaf eind februari/begin maart 2020 aangeduid als waarnemend inrichtingshoofd en, gelet op de Covid 19-pandemie, heeft de voorzitter met haar een maandelijks gesprek kunnen houden op 19.04, 25.05, 05.06, 08.09 en op 09.11.2020 ; verder werd er door de voorzitter hoofdzakelijk schriftelijk via email gecommuniceerd en werd maandelijks een vragenlijst verzonden aan directeur/waarnemend inrichtingshoofd mevr. An Janssens i.v.m. de (corona)toestand in de PI Antwerpen (dit gebeurde op 20.03, 10.04, 11.05, 03.06, 19.06, 19.07, 20.10 en 20.11.2020).

- Op de maandelijks vergaderingen van de CvT Antwerpen wordt telkens overeengekomen wie voor welke maand als maandcommissaris zal optreden ; er is gekozen om telkens met 2 maandcommissarissen te werken die elkaar vanaf de 1ste of 15de van de maand overlappen zodat opvolging van en feedback geven over de klachten efficiënter verloopt.

Elke gedetineerde kan een gesprek aanvragen met de Commissie van Toezicht om zijn opmerkingen, bezwaren en/of klachten kenbaar te maken over zijn behandeling en/of de leefomstandigheden in de gevangenis (zoals bv. voeding, kleding, tuchtstraffen, racisme, bezoek, foulleringen, agressie, medische verzorging, scholing, bibliotheekbezoek, enz.).

Het aanvragen van een gesprek gebeurt door het posten van een briefje in één van de brievenbussen van de CvT Antwerpen die zich in de centrale ruimte op iedere verdieping van de gevangenis bevindt (3 brievenbussen op de mannenafdelingen, 1 brievenbus op de vrouwenafdeling en 1 op vleugel F, waar in principe de geïnterneerden verblijven).

De maandcommissaris doet dan minstens 1 x per week op een zelf te bepalen dag en uur een ronde langs alle voormelde brievenbussen, neemt de klachtbriefjes er uit en spreekt met de klager; indien de klacht niet onmiddellijk afgehandeld kan worden, wordt deze per email overgemaakt aan de directeur/inrichtingshoofd die, na onderzoek, de maandcommissaris een antwoord bezorgt.

De maandcommissaris geeft, indien nodig, feedback aan de klager waarna in principe het incident wordt afgesloten.

Iedere gedetineerde heeft kort na de eerste lockdown vanaf maart 2020 persoonlijk info ontvangen ivm de bereikbaarheid van de CVT via CTRG om klacht in te dienen. Aanvankelijk was er verder ook enkel een infodocument uitgehangen bij de brievenbus aan de Centrale Kern (CK), maar op vraag werd dit ook in iedere sectie uitgehangen op het infobord of aan iedere brievenbus van de CvT.

Onderstaande leden traden in de periode van 01.01.2020 t/m 31.12.2020 op als maandcommissaris:

- Januari 2020: Lieve Lagae, Pieter Brosens en Alain Geerts
- Februari 2020: Peter Heyvaert, Jan Dockx en Dieuwke Goedemé
- Maart 2020: Frederik Janssens (tot 14.03.2020 en dan lockdown)
- April 2020: volledige lockdown wegens Covid 19, geen bezoeken.
- Mei 2020: Marcel Heymans en Dorien Sas na heropstart bezoeken.
- Juni 2020: Dorien Sas, Kathy Francus en Lieve Lagae
- Juli 2020: Lieve Lagae, Peter Heyvaert en Dieuwke Goedemé
- Augustus 2020: Dieuwke Goedemé, Annemie Bonroy en Imane El Morabet
- September 2020: Marc Peeraer en Frederik Janssens
- Oktober 2020: Frederik Janssens en Annemie Bonroy
- November 2020: Pieter Brosens, Dieuwke Goedemé, Karen Vergauwen en Lieve Lagae
- December 2020: Karen Vergauwen, Marcel Heymans en Pieter Brosens

In de mate van het mogelijke werden in de periode 01.01.2020 tot 31.12.2020 door de commissieleden volgende studiedagen/vergaderingen bijgewoond:

- **11.02.2020** van 17.30 uur tot 21.00 uur: opleiding VORMING over de 'BASISWET betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden' Campus Groenplaats, Nationalestraat 5, 2000 Antwerpen - Aula GR514, verzorgd door Valerie Arickx en Ralf Bas. enkele leden hebben deze opleiding gevolgd te Turnhout op 03/03/2020 van 17u30 tot 21u in het Cultuurhuis de Warande (Terraszaal) - Warandestraat 42.
- **31 maart 2020** om 17u30: Studieavond "stand van zaken i.v.m. de rol van artsen in de commissies van toezicht" met deel 1 introductie door Dhr. Francis De Smet, directeur van de dienst gezondheidszorg van DG EPI, over de *penitentiaire gezondheidszorg* en met in een tweede gedeelte een uitwisseling tussen de CvT-leden over *de rol van de artsen binnen de CvT's*. (moderatoren Dr. Tony Vermeulen en Dr. Mark Vanderveken, arts-leden van de CTRG)
- **06 augustus 2020** van 17.30 uur tot 20.00 uur: Virtueel overlegmoment en een stand van zaken inzake het beklagrecht voor de voorzitters van de CvT en de voorzitters van de KC.
- **19 augustus 2020** om 17.30 uur videoconferentie tijdens dewelke vooraf door de CvT's gestelde en vervolgens gebundelde vragen live werden beantwoord en aan de hand waarvan een FAQ-document wordt opgesteld .
- **9 september 2020** van 18.00u-20.00u: vormingsmoment omtrent het klachtenrecht in de Hertogenzaal in het Congres & Meeting Center Diependael te 2800 Mechelen, 't Plein 1, teneinde de Klachtencommissies klaar te stomen voor de inwerkingtreding van het klachtenrecht op 1 oktober; tevens een eerste ontmoetingsmoment tussen de Klachtencommissie en de jurist die haar zal bijstaan.
- **28.11.2020** van 10.00 uur tot 11.30 uur **Dag van de Commissies van Toezicht die** plaatsvond in de vorm van een digitale voor alle CvT-leden toegankelijke presentatie met eerst een verwelkoming door de Voorzitter van de CTRG, Marc Nève, vervolgens een uiteenzetting door Warner ten Kate (Nederland) over de topic 'toezicht houden' en een daaropvolgend vragenmoment.
- **28.11.2020** van 13.30 uur tot 15.00 uur : virtuele **vergadering van de voorzitters van de CvT ;**

Good practices en bad practices die de CvT ondervond en eventuele oplossing :

Good Practices :

- Overlappende maandcommissarissen : De CvT werkt sinds 2020 met overlappende maandcommissarissen zodat er een betere opvolging is van de klachten én er ook gemakkelijker feedback kan worden gegeven aan de gedetineerden.

- Staking : In geval van staking wordt er een extra commissielid aangesteld om na te zien of en welke activiteiten worden georganiseerd.

- KC : om de Klachtencommissie (beter) kenbaar te maken, werden er niet alleen folders verspreid. Ook aan de brievenbussen hangt enige info én aan de talrijke nieuwkomers wordt eveneens een folder meegegeven. Ook via het intranet is er informatie verspreid.

Op elke sectie zijn er ook klachtenformulieren zodat de gedetineerden probleemloos hun klacht kunnen indienen.

- Communicatie op zich met het (waarnemend) inrichtingshoofd verloopt goed tot zeer goed, waarbij dient opgemerkt dat de problematiek van de late/laattijdige antwoorden op de medegedeelde klachten die zich in het verleden voordeed (zie verslag 2019), thans volledig van de baan is, in die zin dat in 98% van de gevallen diezelfde dag of minstens binnen een dag antwoord werd gegeven ; zo kan er ook snel feed back gegeven worden aan de klagende gedetineerde. Een mogelijke verbetering naar de toekomst is dat er niet alleen een antwoord wordt gegeven, maar dat er ook meer aan een (structurele) oplossing wordt gewerkt, zodat dezelfde klachten zich niet blijven herhalen (vb de herhaalde klachten over ontbrekend toiletpapier)

- Door de hoge overbevolking en de beperkte infrastructuur is er op de piekmomenten (kantooruren) vaak een nijpend tekort aan spreeklokalen. Geestelijke verzorgers, PSD, beschermingscomité, externe hulpverleners, JWA, VAGGA, CvT,... willen allemaal gedetineerden spreken, en meestal allemaal op hetzelfde moment.

Om dit een beetje geordend te laten verlopen en ervoor te zorgen dat de lokalen zo efficiënt mogelijk gebruikt worden (dus geen dubbele boekingen en geen leegstand), wordt met een lokalenrooster gewerkt, een planning waar alle lokalen opstaan en waar iedereen op noteert wanneer hij welk lokaal zal gebruiken. Op die manier kan iedereen zijn of haar gesprekken inplannen in de persoonlijke agenda en verliest niemand nodeloos tijd door te wachten op een vrij lokaal.

Dit werd echter nog niet met de CvT besproken.

Een maandcommissaris zag zich geconfronteerd met een “gesprekslokalenprobleempje”; de maandcommissaris zat te wachten in een lokaaltje op een gedetineerde die van de wandeling moest komen, maar een medewerker van JWA wenste dit lokaaltje te gebruiken, want blijkbaar gereserveerd. De organisatie-ondersteuner JWA heeft dan een en ander aan de maandcommissaris toegelicht (te weten het -nieuwe- systeem van een bord met reservaties voor gesprekslokalen).

Vaak komen de maandcommissarissen in het weekend of in de avonduren en dan stelt dit probleem zich eigenlijk niet, maar wanneer de maandcommissaris tijdens de kantooruren gedetineerden wil spreken, dient er rekening gehouden te worden met de planning van de lokalen; het is duidelijk dat alle diensten moeten kunnen vertrouwen op het lokalenrooster en dus weten dat een lokaal voor hen gereserveerd werd, en dus niet moeten vaststellen dat bv. iemand van de CvT in het gereserveerde lokaal zit

Probleem is natuurlijk dat een dergelijk reservatiebord een zeer werkbaar vondst is voor alle instanties die 'plannen' maken, maar als maandcommissaris zijn de gesprekken niet te plannen ; er wordt geïmproviseerd al naargelang het aantal klachtbriefjes in de brievenbus (5 brievenbussen verdeeld over verschillende niveaus); Als een maandcommissaris iemand moet spreken op de vrouwenafdeling of iemand van een cel op een bepaalde sectie, gaat de maandcommissaris niet eerst naar de bewuste gang waar het reservatiebord hangt even zoeken naar een vrijstaand lokaal. Dit systeem past niet echt op de werkwijze van een maandcommissaris die geen planning kan opmaken.

Als een maandcommissaris dus gedurende de weekdagen 's morgens zijn/haar ronde wil doen, zou hij/zij dus op voorhand ofwel op het blijkbaar voorziene lokalenrooster dat is opgehangen in de buurt van de PSD-diensten een lokaaltje op een bepaalde sectie moeten reserveren waar dan de klagende gedetineerde(n) (één per één) naartoe zouden moeten gebracht worden om een gesprek te hebben (veel wachttijd voor de maandcommissaris) ofwel reserveert hij/zij op de verschillende secties een lokaaltje waar met de klagende gedetineerde van die bepaalde sectie een gesprek kan plaatsvinden.

Gezien de maandcommissaris niet dagdagelijks in de gevangenis aanwezig is en gezien hij/zij niet op voorhand kan weten of er klachtbriefjes zullen zijn, noch of en op welke sectie een gesprek zal gevoerd worden, is het voor de CvT toch moeilijk om mee in dat reserveringsverhaal te stappen.

De CvT heeft aan de directie laten verstaan dat er zal getracht worden te vermijden om gedurende de normale weekdagen (in de WE is er geen probleem gezien die verschillende diensten dan niet aanwezig zijn) 's morgens als maandcommissaris op ronde te gaan en dat de maandcommissaris eerder 's namiddags vanaf 14.00 uur à 14.30 uur zijn ronde zal trachten te doen; dan zijn de meeste lokalen op de verschillende secties in principe vrij. Indien de omstandigheden het toelaten kan de maandcommissaris natuurlijk steeds de gedetineerde op cel spreken.

De directie kon zich hierin vinden.

Bad practices :

- Een blijvend probleem is de afwezigheid van de wettelijk verplichte naambadges. Dat maakt het voor de gedetineerden vaak moeilijk om hun klacht aan iemand toe te wijzen. Vaak staat de CvT dan machteloos.

- Een langere bewaartijd van de camerabeelden en een betere toegang voor de CvT zou niet alleen meer duidelijkheid scheppen in bepaalde conflicten zodat of de gedetineerde of de PBA naar de toekomst leert dat het afleggen van foute verklaringen niet langer helpen. Wie niets te verbergen heeft, kan hier moeilijk bezwaar tegen hebben.

- Strafcellen: noodzakelijke info, is verspreid over 4 applicaties en papieren dossiers. De gevangenis van Antwerpen heeft 3 elektronische databanken, maar die zijn niet geconnecteerd met elkaar. Dit bemoeilijkt statistische verwerking.

- De commissie beschikt intra muros niet over een PC/laptop waarmee het mogelijk zou zijn om een en ander te verifiëren; er wordt wel gesteld dat aan de PA's, op de griffie,... een beschikbare PC kan gevraagd worden, maar dit is omslachtig ; bij gebreke aan een eigen just.fgov.be-emailadres is het ook niet mogelijk om Sidis Suite te raadplegen, enz.

Op eenvoudig verzoek zijn de directie en de diensten steeds bereid de nodige documenten en info ter beschikking te stellen.

- Het gebeurt dat de CvT vaststelt dat niet alle gevangenispersoneel op de hoogte is van de bevoegdheden van de CvT en haar maandcommissarissen, zeker de jongere PBA's met Rosetta-contracten.

- Hoewel getracht wordt de communicatie van de klachten aan de directie objectief, onpartijdig en onbevooroordeeld mede te delen, is de perceptie van de PBA's en PA's (en soms ook de directie) nog steeds dat de maandcommissaris de klacht van de gedetineerde voor waar aanneemt, wat aanleiding geeft tot fricties in de omgang tussen enerzijds de PBA's en PA's en anderzijds de maandcommissarissen.

C. Behandeling van verzoeken van gedetineerde personen / bemiddeling

Op de maandelijkse vergaderingen van de CvT Antwerpen wordt telkens overeengekomen wie voor welke maand als **maandcommissaris** zal optreden.

Hoe de maandcommissaris te werk gaat wordt beschreven op p. 4.

Conform de Basiswet werkt de CvT enkel met **indirecte bemiddeling** via het inrichtingshoofd en kent derhalve (tot op heden) geen directe bemiddeling tussen de klachtdoende gedetineerde en bv. een directielid, laat staan bv. de PBA over wiens gedrag of handelswijze een gedetineerde zich beklaagd heeft.

Praktische problemen over bv. gelden/niet terugstorten van de prijs van niet geleverde kantinegoederen op de rekening van de gedetineerde worden vaak onmiddellijk opgelost met de boekhoudingsdiensten (BDW) na interpellatie door de maandcommissaris.

Soms werd vastgesteld dat gedetineerden niet allemaal rechtstreeks toegang hadden tot de brievenbussen van de CvT op de verschillende afdelingen ; zij moesten zich dan tot de PBA richten, wat dan weer zorgt voor geruchten over verdwijnende klachten of klachten die laattijdig gepost worden.

D. De Commissie in cijfers

1) Aantal maandelijkse vergaderingen

In 2020 werden er, rekening houdende met de vakanties (kerst-, krokus-, Paas-, zomer- en herfstvakantie) en de Covid 19-pandemie, 10 vergaderingen gehouden, waarvan 2 fysiek binnen de gevangensmuren en 8 virtuele Webex-vergaderingen.

2) Aanwezigheid van de leden tijdens de maandelijkse vergaderingen

Inclusief de secretaris die steeds aanwezig was, waren er op 10 vergaderingen gemiddeld 13,3 van de 17 personen aanwezig (bijna 80%).

3) Aantal bezoeken maandcommissaris in de penitentiaire inrichting

Rekening houdende met de coronalockdown vanaf 16.03.2020 tot eind april 2020, werden er in totaal door de maandcommissarissen toch 48 bezoeken afgelegd.

4) Aantal ingediende verzoeken van gedetineerde personen

Er waren 152 klagers die 1 of meerdere klachtbriefjes (232) hebben gepost met 1 of meerdere klachten (in totaal 347 klachten – zie ook punt IV.A).

5) Aantal bemiddelingen

Van de 347 klachten wordt dus in principe alles (indirect) bemiddeld via het inrichtingshoofd.

Zoals reeds gesteld worden praktische problemen over bv. gelden/niet terugstorten van de prijs van niet geleverde kantinegoederen op de rekening van de gedetineerde vaak onmiddellijk opgelost met de boekhoudingsdiensten (BDW) na interpellatie door de maandcommissaris.

II. De Klachtencommissie bij de PI Antwerpen

- Het klachtenrecht trad vanaf 01 oktober 2020 in werking en wordt, wat betreft de Klachtencommissie, geregeld door de artikelen 147 t/m 158 van de Basiswet van 12.01.2015 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden.

- De KC bij de PI van Antwerpen (hierna KC) telt drie actieve leden nl.: dhr. Marc Peeraer , mevr. Imane El Morabet en dhr. Etienne Foets (voorzitter) .

Zijn plaatsvervangend lid van de KC : mevr. De Groof Helena, dhr. Dockx Jan, mevr. Goedeme Dieuwke, dhr. Heymans Marcel, dhr. Heyvaert Peter en mevr. Lagae Lieve.

Mevr. Helsen Sofie , juriste bij het secretariaat van de KC van de CTRG, staat de KC met raad en daad bij en zorgt er ook voor dat de beslissingen van de KC juridisch correct worden opgemaakt.

- De KC zetelt en vergadert in principe de 1e en de 3e woensdag van de maand telkens van 14u tot 16u in de commissiezaal die ruim genoeg is om meerdere personen coronaproef samen te horen.

In 2020 nam de KC 9 beslissingen waarvan 3 door de voltallige KC en de overige 6 door de alleen zetelende rechter (in casu de voorzitter van de KC).

Er werden 2 hoorzittingen georganiseerd, 3 klachten werden onontvankelijk verklaard en 6 ongegrond.

De eerste klacht die de KC te behandelen kreeg, droeg als datum 01/10/2020, maar werd door de alleenzetelende rechter als kennelijk onontvankelijk beschouwd gezien deze klacht enkel betrekking had op de maatregel van de KBM en zijn detentie in de gevangenis en niet op enige individuele beslissing van of namens de directie t.o.v. de klager.

De twee andere klachten die door de alleenzetelende rechter eveneens als kennelijk onontvankelijk werden beoordeeld hadden geen betrekking op geïndividualiseerde beslissingen die door of namens de directeur werden genomen t.o.v. de de klager, maar enkel op algemene quarantaine maatregelen die door het gevangeniswezen waren uitgevaardigd gelet op de COVID 19-pandemie.

De klachten die door de alleenzetelende rechter werden beoordeeld als kennelijk ongegrond, hadden 2 x betrekking op een opgelegde BVM die door de gedetineerde ten onrechte als niet correct verantwoord werd beschouwd en 1 x op een termijn voor het opleggen van een BVM die door de klager ten onrechte werd beschouwd als laattijdig.

De drie zaken die door de voltallige KC werden behandeld en als ongegrond werden beoordeeld, hadden betrekking op een BVM die door de gedetineerde ten onrechte werd beschouwd als niet verantwoord, op een tuchtbeslissing van de directie waarbij de gedetineerde ten onrecht meende dat

hem ook een verbod was opgelegd om te wandelen (enkel gemeenschappelijke wandeling) en op een BVM waarvan de gedetineerde ten onrechte meende dat dit niet met inachtnaam van de vereiste redelijkheid en billijkheid was genomen.

- Er vonden 2 besprekingen plaats met de directeur van de PI m.b.t. de werking van de KC waarbij o.a. aan bod kwamen:

- het verspreiden van de nodige info onder de gedetineerden over de werking van de KC ;
- de vraag om er op toe te zien dat de administratieve vereisten die opgenomen zijn in de diverse documenten als bijlagen van de collectieve brieven van DG EPI zouden worden nagekomen (ondertekenen van documenten, handtekening, naam en hoedanigheid van ondertekenaar, datum, aankruisingen...)
- de vraag tot het in herinnering brengen van de te volgen procedures voor zaken waarvoor meerdere klachten werden bekomen (zoals bv. procedure naaktfouillering);
- de KC een beter inzicht doen krijgen in de werking van de PI en de omgang met de gedetineerden;

- Het nog niet operationeel zijn van het beloofde ICT pakket door de CTRG wordt als een ernstige handicap beschouwd . Dit veroorzaakt ook enige extra onkosten voor de leden van de KC (extra papierverbruik, extra inktpatronen...). Jammer genoeg wordt de terugbetaling van deze kosten niet aanvaard door de CTRG.

Enkel de tijd die besteed wordt aan het nemen van beslissingen geeft recht op een financiële vergoeding. Besprekingen van zaken die samenhangen met het klachtenrecht en de overlegmomenten van de (voorzitter van de) KC met de directeur van de PI vallen hier buiten, wat te betreuren is.

Het kunnen beschikken over een juriste ter ondersteuning van de werking van de KC wordt ten zeerste gewaardeerd.

De KC wordt er regelmatig door de maandcommissarissen op attent gemaakt dat de gedetineerden niet altijd duidelijk begrijpen waarvoor de KC en de C.V.T. bevoegd zijn en dit niettegenstaande de beschikbare informatie in de PI ; na de Corona-periode zullen dan ook broodnodige infosessies voor de gedetineerden georganiseerd worden, wat gelet op de multiculturele en steeds wisselende samenstelling van de gevangenispopulatie in dit arresthuis waarschijnlijk ook geen sinecure zal zijn.

III. De penitentiaire inrichting Antwerpen

A. Werking

De gevangenis van Antwerpen is gevestigd te 2000 Antwerpen, Begijnenstraat 42.

Deze gevangenis werd gebouwd tussen 1854 en 1859 door architect Joseph Dumont volgens de inzichten van Edouard Ducpétiaux, toenmalig inspecteur-generaal van het gevangeniswezen. Het resultaat is een cellulaire gevangenis op basis van het panopticon-model, een stervorming gebouw met een centrale kern en daarop aansluitend drie vleugels, waarvan twee met cellen op drie niveaus en één met cellen op vier niveaus.

In de tweede helft van jaren '70 werd de gevangenis grondig gerenoveerd waarbij de verschillende vleugels werden aangepakt. In 1978 waren vleugel C en de overdekte wandeling aan de beurt. In de jaren '80 werd binnen de muren een nieuwbouw gerealiseerd voor de afdeling halve vrijheid, werd

vleugel B onder handen genomen en werd de bestaande centrale kern volledig gesloopt en heropgebouwd in vier niveaus. In 1995 werden vleugel A en de keuken vernieuwd. De inrichting voorzag in 2000 een renovatie van de psychiatrische afdeling en de afdeling voor vrouwelijke gedetineerde; in de loop van de volgende jaren werden wandeling A en B volledig gemoderniseerd en in 2010 werd het administratief complex gehuisvest in een voormalige ambtswoning (waar thans ook de maandelijkse vergadering van de CvT Antwerpen doorgaat).

De gevangenis is een **arresthuis** voor mannen en vrouwen en kent een **gesloten regime**.

- De gevangenis Antwerpen heeft een totale capaciteit van **439 plaatsen**. Daarvan zijn 48 plaatsen voorbehouden voor vrouwelijke gedetineerden.

- In de gevangenis Antwerpen bevindt zich tevens een psychiatrische afdeling (vleugel F of de annex), met een capaciteit van 55 plaatsen.

Bij CB 147 van 02.01.2019 werd in de gevangenis Antwerpen tevens een bijkomende Afdeling tot Bescherming van de Maatschappij (**ABM**) ingericht die uit 9 plaatsen bestaat voor mannelijke geïnterneerden en deel uitmaakt van vleugel F (*wet van 5 mei 2014 betreffende de internering; CB nr. 140ter van 30 juli 2018 en CB 147 van 02 januari 2019*). Op de ABM kunnen geïnterneerden geplaatst worden door de verschillende KBM's.

Deze bijkomende ABM in Antwerpen werd opgericht om een betere spreiding mogelijk te maken van de categorie geïnterneerden met een ernstige agressieproblematiek, of die veel gedragsproblemen vertonen en om die reden een serieuze uitdaging vormden voor de draagkracht van de bestaande afdelingen of inrichtingen voor de bescherming van de maatschappij.

In Antwerpen kunnen dus maximaal 9 geïnterneerden gelijktijdig onder dit statuut verblijven. Andere geïnterneerden verblijven in principe ook allemaal op de psychiatrische afdeling (hoewel er uitzonderlijk ook geïnterneerden op de gewone cellulaire afdelingen kunnen verblijven).

Voor de plaatsing op de psychiatrische annex is het juridisch statuut in feite ondergeschikt. Er wordt vooral naar de problematiek van de gedetineerden gekeken. In de praktijk gaat het om mensen met een psychiatrische problematiek, met een zekere kwetsbaarheid, zwakbegaafden/mentaal gehandicapten, zedendelinquenten, kortom mensen die op een of andere manier gebaat kunnen zijn met de extra omkadering van de medische dienst/zorgequipe en die iets kunnen hebben aan het activiteitenaanbod.

Verschillende diensten kunnen gedetineerden aanmelden voor Vleugel F (bewaking, PSD, JWA, Vagga, medische dienst/zorgequipe,...). Ook de directie kan op het rapport een inschatting maken in het contact met de gedetineerden.

Ook qua regime, zorgaanbod e.d. wordt geen onderscheid gemaakt naar gelang van het juridisch statuut waaronder iemand hier verblijft (beklaagde, veroordeelde, definitief of niet-definitief geïnterneerde). Alle gedetineerden die op vleugel F verblijven kunnen van het volledige zorg- en activiteitenaanbod gebruik maken, tenzij er middels een tuchtsanctie, BVM of IBVR bepaalde beperkingen worden opgelegd.

In 2020 bevonden er zich in de gevangenis van Antwerpen terug gemiddeld een 30 geïnterneerden (die in principe op vleugel F verblijven, maar sommigen ook op reguliere cellen en op de vrouwenafdeling).

- De afdeling **bepaalde detentie** kan 26 gedetineerden herbergen.

- Tweederde van de capaciteit bestaat uit éénpersoonscellen, maar door de overbevolking wordt het overgrote deel bewoond door twee, en vaak drie personen. Daarnaast zijn nog cellen beschikbaar voor twee, drie, vier en zes personen, die ook omwille van overbevolking vaak door meer dan het voorziene aantal personen worden bevolkt.

" Bij binnenkomst krijgen ze een onthaalpakket met de volgende producten:

- 3 vellen schrijfpapier
- 3 enveloppes
- 1 stylo
- 1 shampoo/douchegel 20ml
- 1 handzeep 125gr
- 1 tandenborstel
- 1 tube tandpasta 125ml
- 1 scheermesje
- 1 kam

Verder krijgen ze een pakket met 10 pakjes confituur van 25 gr., 10 pakjes boter van 20 gr. en klontjes suiker. Confituur, boter en suiker worden wekelijks aan de gedetineerden bezorgd.

Op sectie krijgen ze ook nog 1 rol toiletpapier per week.

Indien de gedetineerden geen geld ontvangen van buiten, krijgen ze wekelijks 6 euro van de gevangenis. Sommige gedetineerden krijgen af en toe 7 euro van het beschermingscomité.

Verder zijn er nog mogelijkheden om via de sociale stock een waterkoker of kleren te krijgen.

De sociale stock en de wekelijkse steun van 6 euro wordt via het steunfonds gefinancierd (vb. winsten uit verkoop van kantineproducten, huur van TV's, enz.). Het onthaalpakket, confituur, boter, suiker en toiletpapier wordt door de overheid gefinancierd."

B. Opmerkelijke gebeurtenissen / belangrijkste veranderingen binnen de inrichting

1) Stakingen

- in 2020 vonden er op 23 t/m 31 januari stakingen plaats, alsook op 07, 14, 21, en 24 februari, op 06 maart, op 22-23 en 28 september en op 6-7, 12 en 13 oktober; deze stakingsdagen werden steeds aangezegd.

- Wat het **personeelsbestand** betreft kon er door de directie geen gedetailleerde info meer gegeven worden; bij iedere staking zijn er wel enkele ziektemeldingen. De procedure voor ziektemeldingen dient dan telkens ook gevolgd te worden. Ziekte wordt ingegeven in het Medex-systeem, waarbij dan ook mogelijks controle is door een controlearts.

- Er werd bij iedere staking in 2020 door de Politie in zeer beperkte mate **ondersteuning** geboden vanuit de lokale politie; er werd geen beroep gedaan op de civiele bescherming of andere externe diensten.

- Tijdens de stakingen gingen er geen **groepsactiviteiten** door. Gedetineerden konden dus niet naar de bibliotheek, niet naar de wandeling, er was geen aanbod van sportactiviteiten of activiteiten georganiseerd met externe diensten.
- Ook op stakingsdagen werden drie **maaltijden**, waaronder een warme maaltijd 's middags, bedeed. De keukenploeg heeft ook nooit meegestaakt.
- de **post** werd opgehaald en uitgedeeld.
- de **kantine** werd eveneens bedeed.

Interne bewegingen :

- Tijdens de opeenvolgende stakingsdagen werd ook de frequentie van het douchen om de 2 dagen gehaald.
- De **kleedkamer** heeft iedere staking gewerkt en er werd dus steeds volgens schema voorzien in de bedeling van propere kledij, lakens e.d.
- De gedetineerden hadden geen toegang tot de **wandeling**.
- Enkel dringende **medische afspraken** werden nageleefd.
- Wat betreft de **werkers** was het zo dat er tijdens de stakingen beroep werd gedaan op fatieken, keukenwerkers, kleedkamerwerkers, kantine werkers, bibwerkers (in beperkte mate), soms een klein aantal regiewerkers, maar minder dan op gewone dagen.
- Wat het **bezoek** betreft is het zo dat deze op de stakingsdagen niet konden doorgaan.
- Voor de **gedetineerden in isolatie of op individueel regime** was er qua wandeling, maaltijd, toegang tot water/douche, toilet, enz. geen verschil met hoe het voor de andere gedetineerden was.

Externe bewegingen :

- Gedetineerden die in **UV, PV, BD** waren, konden ook op stakingsdagen gewoon vertrekken ; ook **invrijheidstellingen en transfers** bleven op stakingsdagen doorgaan (tenzij de nationale transfer werd geannuleerd).
- De **overbrengingen** om voor de rechtbank te verschijnen werden tijdens stakingsdagen geannuleerd. Voor de **medische uithalingen**, zie antwoord hierboven onder Interne Bewegingen.
- Er deden zich tijdens deze stakingsdagen geen **incidenten voor**.

2) Zelfmoorden

- In 2020 zouden er zich **twee zelfmoordpogingen** hebben voorgedaan, geen gelukte suïcides.

3) Arbeid

Op een gemiddelde bevolking van meer dan 700 gedetineerden, kan er in de gevangenis van Antwerpen ongeveer aan 28% van de gedetineerden werk verschaft worden waarbij een onderscheid gemaakt wordt tussen huishoudelijke diensten en werk via de regiewerkplaats.

- Werk in de huishoudelijke sfeer / de logistiek
  - o Poetsen
  - o Keuken
  - o Wasserij
  - o Bibliotheek

- Afvalbeheer
- Magazijnen
- Kantine

Hier kunnen maximaal 120 gedetineerden (100 mannen en 20 vrouwen) tewerkgesteld worden.

De huishoudelijke diensten omvatten werkposten als fatik op sectie, schrijver in de bibliotheek, helper technische dienst, hovenier, kantinewerker, werker in de keuken, sportdiender, kapper, strijker, naaister, werker in de wasserij, enz.

In het begin van de coronaperiode met lockdown werd in de keuken ook met minder mensen in verschillende ploegen gewerkt, die mekaar afwisselden, en na korte tijd ook steeds met mondmaskers.

De werkers in de huishoudelijke diensten verdienen 0,90 euro per uur. In 2020 werd er in totaal 189.288,53 euro loon uitbetaald aan de werkers in de huishoudelijke diensten.

- In een werkhuis van de Centrale Dienst van de Regie voor gevangenisarbeid voeren zij kleine eenvoudige werken uit voor externe aannemers. Zij kunnen etiketten klevan, brieven in enveloppen steken, reclame plooiën, enz.

Er zijn twee ateliers, waar 40 gedetineerden opdrachten uitvoeren in opdracht van firma's in de buitenwereld.

Er is een lijst "first in, first work" die in principe gerespecteerd wordt. Wie zich als eerste opgeeft, komt het eerst aan de beurt. (Men moet willekeur of vriendjespolitiek vermijden.)

In het coronajaar 2020 ging het werk in de ateliers gewoon door, maar wel met kleinere groepen die mekaar afwisselden. Men werkte dus niet meer allemaal gelijktijdig. De groepen waren kleiner zodat in de werkhuisen de nodige afstand kon bewaard blijven; vanaf begin juni 2020 werd het aantal werkers in regie bijna terug genormaliseerd tot een aantal van 32.

De gedetineerden in de regiewerkplaats werken aan stukprijs. Dat bepaalt mee hoeveel ze verdienen. De prijzen worden afgesproken tussen de aannemer die werk levert en Cellmade. Iemand die veel stuks afwerkt heeft een beter loon dan iemand die niet zo hard werkt.

Indien een regiewerker gemiddeld 20 dagen werkt, bedraagt het gemiddelde loon per werker in de regiewerkplaats 250 euro per maand ; in 2020 werd er in totaal 65.942,09 euro loon uitbetaald aan de werkers in de regiewerkplaats.

Er werden wel bij herhaling maandelijks weerkerende problemen vastgesteld met uitbetaling van werkuren. Het zou aangewezen zijn dat elke gedetineerde een eigen werkfiche heeft en dat hier ook toezicht op is. Dat maakt bij de uitbetaling discussies overbodig.

4) Arbeidsongevalle

In 2020 zouden er zich geen arbeidsongevallen hebben voorgedaan in de gevangenis van Antwerpen.

5) Quid overlegorgaan (OO) voor de gedetineerden ?

Overeenkomstig artikel 7 §1 van de Basiswet en het KB van 22 juni 2018 (inwerkingtreding van artikel 7 van de Basiswet op 15/09/2018 en eerste oproepen tot het indienen van kandidaturen aangekondigd op 1 maart 2019) is het vanaf 1 maart 2019 wettelijk verplicht om een overlegorgaan (OO) in elke gevangenis op te richten.

Het overlegorgaan moet:

- de gedetineerden enerzijds de mogelijkheid geven inspraak te hebben in aangelegenheden van algemeen belang, en dit teneinde het aanbod in de gevangenis en de organisatiestructuur af te stemmen op de behoeften van de gedetineerden. Het algemene aspect verwijst naar het collectieve belang. Het kan dan ook niet om individuele verzoeken gaan. Enkel de verzoeken die de gemeenschap betreffen, ressorteren onder het overlegorgaan. Dat kan betrekking hebben op het aanbod van sportieve of culturele activiteiten, de organisatie van de bezoeken, de artikelen die in de kantine beschikbaar zijn, de telefonie of andere voorbeelden. Het overlegorgaan verleent adviezen, het kan dan ook geen beslissing nemen. Het maakt het voor de gevangenisdirectie evenwel mogelijk over informatie te beschikken om meer adequate beslissingen te nemen;
- anderzijds moet het overlegorgaan een wederzijdse communicatie met betrekking tot de aangelegenheden van algemeen belang ontwikkelen. Het overlegorgaan beoogt de ontwikkeling van een wederzijdse communicatie tussen het gevangenispersoneel en de gedetineerden over aangelegenheden van "algemeen belang".

Het laatste overlegorgaan dat in de PI Antwerpen op de mannenafdeling georganiseerd werd, dateert van 20/05/2016.

De procedure met verkiezingen werd weliswaar niet gevolgd omdat dit in een overbevolkt arresthuis (en dus een doorgangsgevangenis met een hoog verloop aan gedetineerden) niet te organiseren valt. In het verleden werd er een paar weken voor de effectieve samenkomst van het OO de datum bekend gemaakt en werd aan de mensen gevraagd zich kandidaat te stellen. De vergadering werd gehouden met iedereen die zich kandidaat stelde, omdat het aantal beheersbaar bleef. De kandidaten werden gevraagd zich te informeren bij medegedetineerden omtrent de grieven, zodat zij konden fungeren als spreekbuis voor alle gedetineerden.

In 2020 werden gelet op de corona-maatregelen geen overlegorganen georganiseerd, behalve op de afdeling beperkte detentie.

Maar ook zonder coronamaatregelen werd er de vorige jaren ook geen OO meer georganiseerd op de mannenafdeling (op de vrouwenafdeling en vleugel F werden er wel regelmatige overlegmomenten in een "bewonersgroep" gehouden die eenzelfde overleg- en inspraakmoment inhouden als beoogd door de wet) en dit om redenen zoals vermeld in het jaarverslag 2019 :

- 1) de directie is overbevraagd en moet prioriteiten stellen. Er zijn wel meerdere wettelijke verplichtingen die ze dienen na te komen, maar gezien de omstandigheden waarin zij dienen te werken, kunnen zij onmogelijk alles tijdig organiseren zoals het hoort, en dan moeten er prioriteiten gesteld worden. Aangezien zij dagelijks een zeer uitgebreid directierapport organiseren (de lijsten kunnen geconsulteerd worden om te zien hoeveel individuele gedetineerden er dagelijks worden gezien), zijn zij van mening dat er een laagdrempelige bereikbaarheid is van de directie. Gedetineerden die bepaalde grieven/voorstellen tot verbetering hebben, vinden via het directie-rapport hun weg naar de directie.

2) de middelen die zij ter beschikking hebben (zowel personeel, infrastructureel als financieel) zijn zwaar onvoldoende om aan de meeste voorstellen van gedetineerden tegemoet te komen. Zij vinden dat het organiseren van OO's momenteel het karakter zou hebben van "blij maken met een dode mus" – er zou zo de mensen de indruk worden gegeven dat ze verbetervoorstellen mogen aanbrengen, enkel om daarna te moeten horen dat er noch voldoende geld, noch voldoende personeel, noch de juiste logistiek aanwezig is om de voorstellen verder uit te werken.

3) (ook) momenteel wordt er niet/amper in geslaagd gedetineerden waardig en menswaardig te huisvesten. Er is onvoldoende ruimte, mensen slapen op de grond, activiteiten worden voortdurend geannuleerd, kledij is versleten en wordt niet nageleverd, matrassen zijn versleten en worden niet nageleverd,... en ga zo maar door. Er werd geprobeerd zich te concentreren op de basisrechten, en het recht houden van een schip in zware nood.

C. De penitentiaire inrichting in cijfers

1) Gevangenisbevolking (maand per maand)

Theoretische capaciteit :

mannen en vrouwen: 439
vrouwelijke gedetineerden: 48
psychiatrische afdeling : 51
beperkte detentie : 26.

De juiste cijfers in verband met de in- en uitstroom van personen op jaarbasis, de juiste gemiddelde dagelijkse bevolking, de gemiddelde dagelijkse bevolking per prioritaire wettelijke toestand, de gemiddelde dagelijkse bevolking volgens geslacht, de gemiddelde dagelijkse bevolking per detentieregime en de gemiddelde dagelijkse bevolking per nationaliteit, zijn cijfers die het DG EPI zal kunnen geven of desgevallend in het jaarverslag EPI 2020 zullen terug te vinden zijn.

Bij ieder bezoek aan de gevangenis vraagt de maandcommissaris in principe wel aan de CK (centrale kern) volgende cijfers op : het totaal aantal gedetineerden, het aantal vrouwelijke gedetineerden, het aantal gedetineerden die op vleugel F van de geïnterneerden verblijven en het aantal gedetineerden in halve vrijheid. ; summier kunnen onderstaande cijfers worden gegeven.

Werkelijke capaciteit 2020:

- januari : schommelend **tussen 697 tot 720**
- februari : schommelend **tussen 706 tot 715**
- maart : schommelend **tussen 666 tot 683**
- april : schommelend **tussen 650 tot 680**
- mei : schommelend **tussen 668 tot 687**
- juni : schommelend **tussen 670 tot 711**
- juli : schommelend **tussen 720 tot 727**
- augustus : schommelend **tussen 692 tot 713**
- september : schommelend **tussen 698 tot 717**
- oktober : schommelend **tussen 738 tot 750**

- november : schommelend **tussen 714 tot 735**
- december : schommelend **tussen 686 tot 713**

- Zoals de voorgaande jaren kan er van uit gegaan worden dat voor het jaar 2020 het aantal gedetineerde **verdachten** tussen de 70 à 75% van het totaal aantal gedetineerden bedraagt, tegenover 25 à 30% gedetineerde **veroordeelden**.

- Op de **vrouwenafdeling** schommelde het aantal vrouwelijke gedetineerden in 2020 tussen 50 en 64 (een belangrijke stijging tegenover 2019 waar het schommelde tussen 38 en 58).

- Het aantal **geïnterneerden personen** varieert tussen 15 en 30 (die in principe op vleugel F verblijven, maar sommigen ook op reguliere cellen en op de vrouwenafdeling).

Er is geen duidelijk zicht of er statistieken worden bijgehouden van gedetineerden die in afwachting van een mogelijke interneringsmaatregel zijn en die zich op de reguliere secties bevinden; vaak zijn dit mensen met psychische problemen, die minstens een verward gedrag vertonen, waardoor er op die secties onrust kan ontstaan.

Verder kan ook verwezen worden naar de bijkomende Afdeling tot Bescherming van de Maatschappij (ABM) die uit 9 plaatsen bestaat voor mannelijke geïnterneerden en deel uitmaakt van vleugel F (dus voor de categorie mannelijke geïnterneerden met een ernstige agressieproblematiek of die veel gedragsproblemen vertonen en om die reden een serieuze uitdaging vormden voor de draagkracht van de bestaande afdelingen of inrichtingen voor de bescherming van de maatschappij).

2) Kost gedetineerden

Het totaal budget voor 2020 voor gedetineerden in Antwerpen (voeding, kleding, slaapperief, toiletlinnen, toiletgerief, wasserijkosten, keuken- en eetgerief, kosten eredienst, vervoerskosten gedetineerden) was 1.010.127,00 euro.

Hiervan was voor voeding in totaal 942.585,00 euro voorzien en 67.542,00 euro voor de overige posten.

- Voorziene budget per gedetineerde per dag voor voeding in 2020 bedroeg 3,81 euro.

- Het totaal budget in 2020 voor onderhoud en herstellingen post 3 bedroeg 70.000,00 euro

3) Aantal personeelsleden (maand per maand)

De Commissie van Toezicht beschikt niet over de gevraagde gegevens. Dit zijn cijfers die DG EPI waarschijnlijk zal kunnen geven op basis van dag-, week- of maandverslagen die het inrichtingshoofd waarschijnlijk aan DG EPI of aan de regionale directie Noord overmaakt of desgevallend in het jaarverslag EPI 2020 zullen terug te vinden zijn.

4) Keuken en veiligheid

- in het kader van het **BOC-welzijn** waarbij de vakbonden, de preventieadviseur en de directeur-zaakvoerder jaarlijks verschillende locaties van de inrichting bezoeken met het oog op het bevorderen van het welzijn op het werk en arbeidsveiligheid werd op 24.11.2020 ook de keuken bezocht; van deze rondgang werd een verslag opgesteld, maar hierin werd in feite niets vermeld over de keuken in het algemeen, maar werd enkel een probleem gemeld i.v.m. verstopping van de buizen door de klokputten

te verwijderen tijdens het poetsen. Dit zou dan besproken zijn met het keukenteam aan wie gevraagd werd om de klokputten niet meer te verwijderen.

In principe verkeert de keuken in goede staat en gaat de directeur-zaakvoerder er dagelijks naartoe om de hygiëne, voedselveiligheid en de kwaliteit van de maaltijden te controleren.

- In 2020 was er geen controle door het Federaal Agentschap voor de veiligheid van de voedselketen (FAVV).

- Verder werd er op 24/06/2020 een interne vergadering georganiseerd met de bedoeling om de **HACCP-regelgeving** (hygiëne en voedselveiligheid) in de keuken te bespreken en te doen naleven; er werd een verslag opgesteld en aan de meeste opmerkingen werd al tegemoetgekomen.

5) Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden

Wat mogelijk en niet mogelijk was in het jaar 2020 werd mee bepaald door de ups en downs van de Covid 19-pandemie.

Zo kwamen in de eerste lockdown vanaf half maart 2020 geen externen meer intra muros en waren er enkel nog individuele gesprekken met de PSD mogelijk bij inkomenden of dringende gevallen; JWA hield in die eerste lockdownperiode wel een telefonische permanentie zodat gedetineerden met problemen telefonisch contact met JWA konden opnemen.

Na korte tijd waren er wel individuele gesprekken met VAGGA, TANDEM,... mogelijk, maar die gingen ook allemaal telefonisch door (gratis 0800-nummers).

Vanaf september/oktober 2020 gingen alle individuele gesprekken terug gewoon door.

Gezien er voor het jaar 2020 door de Vlaamse Gemeenschap in de gevangenis Antwerpen hierover geen jaarverslag wordt opgesteld (dit zal wel in 2022 gebeuren voor de jaren 2020-2021), kan voor het uitgebreid aanbod verwezen worden naar het Jaarverslag 2019 met betrekking tot Hulp- en Dienstverlening in de gevangenis Antwerpen.

(https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/documenten/jaarverslag_antwerpen_2019.pdf)).

Rekening houdende met bovenvermelde restricties werd in de mate van het mogelijke dan ook wel volgend aanbod gehandhaafd:

- De trajectbegeleiders van Justitieel Welzijnswerk Antwerpen (JWA)
De trajectbegeleiders van JWA helpen de gedetineerden met vragen als: “mijn familie heeft hulp nodig”, “ik heb praktische hulp nodig i.v.m. mijn woning, mijn huishuur...”, “Graag info over het OCMW”, “graag hulp met mijn administratie”...
- De hulpverleners van VAGGA, dit is de ‘Vereniging Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg Antwerpen’
De hulpverleners van VAGGA helpen gedetineerden met angsten, depressieve gevoelens, agressieve gevoelens. Zij helpen ook bij ‘verslavingen’ en praten desgewenst ook over de feiten die gepleegd werden. Deze gesprekken zijn vrijwillig.

- De VDAB
De medewerkers van de VDAB helpen met vragen over werk en werkloosheid. Ook hulp met informatie over opleidingen en sollicitaties.
- Onderwijs
Gedetineerden kunnen lessen volgen: Nederlandse les, Engelse les, Franse les, computerlessen, algemene vakken secundair diploma, cursus 'vader/moeder zijn in de gevangenis', agressietraining, cursus 'gebruik je verstand'...
- Sport en beweging
Gedetineerden kunnen fitnessen of meedoen met de buitensport. Afwisselend: conditietraining, voetbal, volleybal...
- De bibliotheek
De eerste twee maanden van 2020 waren de gedetineerden in de mogelijkheid om elke week naar de bibliotheek te gaan om boeken, cd's of dvd's te ontlenen.
Als door afwezigheden in het korps de PBA's van de bibliotheek gaten moesten invullen, werd de bibliotheek in 2020 af en toe gesloten, maar het uitlenen van boeken is blijven doorgaan in die zin dat tot juli 2020 de boeken op cel werden geleverd, na bestelling via een rapportbriefje, en werd daarna (vanaf oktober 2020) dan ook met een boekenkar rondgegaan.
- Otwee helpt mensen met een 'beperking'
Gedetineerden met een mentale of fysieke beperking, een autismespectrumstoornis of een niet-aangeboren hersenletsel, kunnen beroep doen op de begeleiders van Otwee. Zij helpen met de papieren van deze gedetineerden en doen gesprekken.
- Actief werken rond 'herstel' naar het slachtoffer
Om in gesprek te komen met het slachtoffer van de feiten, of met de familie van het slachtoffer, kan de gedetineerde een beroep doen op een neutrale bemiddelaar van vzw Moderator. Deze bemiddelaar zal het slachtoffer contacteren. Enkel wanneer het slachtoffer daarvoor open staat kan er een ontmoeting georganiseerd worden, die zeer zorgvuldig wordt voorbereid.
- Ondersteuning na 'vrijlating': TOPcoaches en vrijwilligers 'Brug Binnen Buiten'
Een professionele TOPcoach of een vrijwilliger van 'Brug Binnen Buiten' helpen gedetineerden met het perspectief om zich te re-integreren in de samenleving: wat met het inkomen en de administratie? Zijn er schulden? Is er zicht op werk of opleiding? Wat met de invulling van vrije tijd? Contact leggen met diensten als het OCMW, de VDAB...

6) Orde-veiligheid-gebruik van dwang

De gevangenis van Antwerpen kent een gesloten regime en is dus een instelling met cellen waarop de gedetineerden het grootste gedeelte van de dag verblijven. Zo hebben ze wel dagelijks de mogelijkheid om te wandelen, te werken (beperkt aanbod en dus ook beperkt aantal gedetineerden) of om deel te nemen aan het hulp- en dienstverleningsaanbod. Het blijft wel hoofdzakelijk een arresthuis voor

mannelijke gedetineerden en, in beperktere mate, ook voor vrouwelijke gedetineerden waarbij strikter en strenger wordt opgetreden dan in een gevangenis voor definitief veroordeelden.

a) Tucht- en veiligheidsmaatregelen:

- Er zouden in 2020 ongeveer 2510 RAD (Rapport Aan Directeur) en Meldingsrapporten zijn uitgeschreven; de meeste hiervan hadden betrekking op daden en gedrag van de gedetineerden die beoordeeld werden als overtredingen van categorie 2, te weten 1880 t.o.v. 472 voor overtredingen van 1ste categorie; 158 van het totaal aantal RAD en Meldingsrapporten maakten geen overtreding uit.

Over welke overtredingen het vaakst worden bestraft (en met welke straf), zijn geen statistieken beschikbaar, maar de beslissingen (tuchtprocedure, op rapport, Bijzondere VeiligheidsMaatregel (**BVM**), Bijzonder Individueel VeiligheidsRegime (**IBVR**) en andere) waartoe de RAD en de Meldingsrapporten in 2020 aanleiding gaven, doen zich als volgt voor:

- tuchtprocedures: er werden 329 TuchtProcedures (TP) gevoerd voor inbreuken 1ste categorie en 626 TP voor inbreuken 2de categorie; de RAD en de Meldingsrapporten gaven tevens aanleiding tot het opleggen van 51 BVM ingevolge overtredingen 1ste categorie en 32 BVM ingevolge overtredingen 2de categorie, 3 IBVR's ingevolge overtredingen 1ste categorie en 5 IBVR's ingevolge overtredingen 2de categorie; vrijspraak werd in 2 gevallen verleend ingevolge gerede twijfel; voor de rest waren er 62 beslissingen van andere aard voor overtredingen van 1ste categorie en 33 voor overtredingen van 2de categorie.

- veiligheidsmaatregelen: wat de Bijzondere Veiligheidsmaatregelen (**BVM**) betreft geven de cijfers 98 gedetineerden weer met 7 dagen BVM, 47 met 14 dagen BVM, 8 met 21 dagen BVM en 43 met 28 dagen BVM.

- Wat de **IBVR's** (Individueel Bijzonder VeiligheidsRegime) betreft houdt het tuchtsecretariaat ook een register bij.

Van de bovenstaande 43 personen bij wie 28 dagen BVM noodzakelijk werd geacht, zijn er 34 doorgedaan in IBVR1 (waarbij het cijfer 1 staat voor een eerste maal 2 twee maanden, het cijfer 2 voor verlenging van een tweede maal 2 maanden, het cijfer 3 verlenging van een derde maal 2 maanden, enz).

Op het ogenblik van de redactie van dit jaarverslag waren er nog 5 lopende IBVR's die reeds in 2019 (1) en in 2020 (4) werden opgestart.

Verder waren er : 9 IBVR's opgelegd in 2019 die zijn afgelopen in 2020 en 29 IBVR's opgelegd in 2020 die zijn afgelopen in 2020.

Veel van deze IBVR's lopen verder in een ordemaatregel (controle in- en uitgaande briefwisseling en telefonisch contact beperkt tot de telefoonnummers die na screening goedgekeurd werden door de directie) van 3 maanden met hernieuwingen voor eenzelfde periode; het tuchtsecretariaat houdt hiervan eveneens een register bij.

In 2020 liepen er alzo nog 8 ordemaatregelen die in 2019 werden opgelegd, waarvan er thans nog 5 in 2021 doorlopen (na verlengingen van telkens 3 maanden).

In 2020 werden er bij 9 bijkomende gedetineerden een ordemaatregel opgelegd, waarvan er bij redactie van dit verslag nog 2 doorliepen.

b) Dwangmiddelen in de strafcel :

Een en ander wordt bijgehouden in een “register der dwangmiddelen”; hieruit blijkt dat er in 2020 bij 16 incidenten dwangmiddelen werden gebruikt (geheel of gedeeltelijke fixatie van de persoon die zich in de strafcel bevindt door middel van medische of metalen handboeien en/of voetboeien.

Zij worden toegepast wanneer de fysische en geestelijke integriteit van zowel de betrokkene als derden in het gedrang gebracht wordt/is; bij sommige incidenten die leidden tot overbrenging naar de ‘strafcel’ lagen vaak meerdere redenen ten grondslag aan de beslissing tot fixatie (bv. verward gedrag tezamen met agressie en dreigen met zelfdoding/zelfmutilatie).

in 2020 werd tot fixatie beslist n.a.v. 1 incident wegens fysische agressie tegen personeel, n.a.v. 1 incident algemene agressie en n.a.v. 10 incidenten « rust en orde » (aanhoudend bonken op celdeur, aanhoudend roepen).

Voor psychische problemen gebeurde dat 12 keer (waarvan bij zeer verward gedrag 5 keer, bij zelfverminking 2 keer en 5 keer n.a.v. incidenten dreigen met (3) of poging tot zelfdoding (2).

De dwangmiddelen worden gehandhaafd zolang als nodig is, maar er blijkt dat er zeker bij het gebruik van 4 punt boeien (dus handen en voeten) op geregelde tijdstippen een controle is en de handboeien stelselmatig worden afgedaan (bv. een voet en een hand, of de twee voeten, enz.) totdat na een tijd al de handboeien worden afgedaan; er worden in de regel medische handboeien gebruikt (12 keer, maar 4 keer werden deze doorgebeten/kapotgerukt, waarna metalen handboeien werden gebruikt); zo werd in totaal 8 keer gebruik gemaakt van metalen handboeien.

Verder blijkt dat er :

- 1 keer 1 handboei L werd gebruikt
- 1 x 1 handboei L en 1 voetboei R
- 1 x 1 handboei R en 1 voetboei L
- 2 x 1 handboei R en 2 voetboeien
- 1 x 1 handboei L en 2 voetboeien
- 10 x 2 handboeien en 2 voetboeien

Er werd door een gedetineerde wel beklag gedaan dat hij naakt werd geboeid, zonder deken om zich te warmen en zonder pampersbroek; na uren roepen wordt dan een deken gebracht, en worden ook vaak drie van de vier boeien los gemaakt zodat men « gemakkelijk » bij het toilet zou kunnen; deze persoon slaagde er ook in om telkens de medische boeien los te rukken en ook zelfs de metalen handboeien los te wrikken.

IV. Het toezicht

A. Detentieomstandigheden, behandeling van de gedetineerden en de naleving van de hen betreffende voorschriften

De voornaamste situaties waarin de CvT is opgetreden m.b.t. de werking van de gevangenis, de behandeling van de gedetineerden en de naleving van de hen betreffende voorschriften in het kader van de uitoefening van haar controle- en toezichtstaak, zijn in onderstaande tabel terug te vinden :

	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	Tot.
1 Plaatsing in de gevangenis en overbrengingen	7	3	3	-	-	1	2	1	1	4	2	-	24
2 Materiële levensomstandigheden in de gevangenis	5	7	7	-	3	9	5	7	4	12	12	11	82
3 Omstandigheden van leven in gemeenschap	1	2	-	-	-	1	-	-	2	2	2	3	13
4 Contact met buitenwereld	-	7	1	-	-	3	4	3	4	3	2	1	28
5 Godsdienst en levensbeschouwing	2	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1	1	6
6 Vormingsactiviteiten en vrijetijdsbesteding	4	1	2	-	-	2	2	-	1	1	2	1	16
7 Werk	1	-	3	-	-	-	1	2	1	3	-	2	13
8 Gezondheidszorg/gezondheidsbescherming	5	11	3	-	2	11	6	9	3	4	6	6	66
9 Psychosociale dienst	2	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	5
10 Orde – Veiligheid - Gebruik van dwang	16	6	5	-	4	7	6	1	5	7	1	4	62
11 Tuchtregime	6	3	-	-	1	1	1	-	1	2	3	-	18
12 Commissies van Toezicht	2	2	4	-	-	-	2	1	2	-	-	1	14
Totaal	51	43	28	-	11	36	29	26	24	38	31	30	347

- Uit bovenstaande tabel blijkt dat in 2020 de meeste klachten (82) betrekking hadden op de **materiële levensomstandigheden in de gevangenis**.

Door de weer stijgende overbevolking in 2020 (wisselend van 697 in januari 2020, naar 650 in maart en april 2020 (aanvang coronaperiode), naar 750 in oktober 2020 en 713 in december 2020) en door het gebrek aan een voltallig personeelskader maakt dat er een overbelasting is op alle gebied met gevolgen zoals voorheen:

- het bevolken van de cellen:
  - o cel voor 1 persoon wordt bezet door 2 à 3 personen
  - o cel voor 2 persoon wordt bezet door 3 personen
  - o cel voor 3 persoon wordt bezet door 4 à 6 personen
  - o cel voor 4 persoon wordt bezet door 5 à 8 personen
  - o onvoldoende plaats om bedden te installeren zodat gedetineerden op matrassen op de grond dienen te liggen en dit in de reeds overvolle cel met als gevolg minder privacy, minder plaats, terwijl bv. roken, eten, en toiletgebeuren zich vaak gelijktijdig voltrekt en niet iedereen is daarmee gediend of kan dit aanvaarden (frustraties, verbale agressie, fysieke agressie, enz.).
  - o onvoldoende kussens, enz.
  - o hygiëne in en onderhoud van de cellen;
- meer spanningsvelden tussen de gedetineerden onderling en tussen de gedetineerden en het bewakingspersoneel (PBA's);
- bedeling kantine: is druk en geeft meer werkdruk;
- capaciteit wasserij is niet voorzien op een te grote overbevolking;
- beperken van wandelingen (bij de mannen toch nog 1,5 uur per dag en bij de vrouwen ook nog 2 x 1,5 uur per dag);
- onmogelijkheid voor het houden van culturele activiteiten: geen activiteiten in theaterzaal;

- ondanks telefonie op cel wordt er geklaagd over een lange rij wachtende kandidaat-bezoekers buiten aan de gevangenispoort om bezoek aan te vragen;
- bezoeken dienen als het ware 14 dagen op voorhand gereserveerd te worden zodat het bv. voor nieuwkomers lang duurt voor ze hun eerste bezoek kunnen hebben;
- beperking lessen (muziek, tekenen);
- voor geïnterneerden: geen of beperking muziektherapie;
- beperking sportactiviteiten outdoor; er zijn wel outdoor fitnessapparaten
- overbelasting van de griffie van de gevangenis (aantal te behandelen dossiers en voorziene personeel); deze dienst organiseerde bovendien ook nog de videobezoeken.

Omdat de toiletomstandigheden door de aard van de cellen en de overbevolking niet ideaal zijn, heeft CvT bv. voorgesteld om op de wandeling mobiele toiletten te plaatsen. Dit wordt onderzocht door de directie.

Bij de ongetwijfeld moeilijke celverdeling, is het niet alleen belangrijk, maar ook noodzakelijk om de mogelijkheid van een rookvrije cel te voorzien.

Er is verder toch regelmatig een tekort vastgesteld aan dweilen, aftrekkers, ondergoed ; dat zou thans allemaal opgelost en aangevuld zijn.

Het dient gezegd dat in vergelijking met vorig jaar de staat van de strafcellen is verbeterd én dat er bij mankementen aan het gammele gebouw (schimmel, lekkende dakgoot, verstopte afvoer) snel(ler) wordt ingegrepen waar mogelijk.

- Vervolgens waren er in 2020 nog steeds veel **klachten** (46) die betrekking hadden op **gezondheidszorg**.

Er waren bv. 15 klachten over medicatie :

- wordt op verkeerde moment gegeven
- wordt niet gegeven
- wordt verkeerde dosis gegeven
- labels worden hergebruikt en er worden verschillende namen op gezet. Dit is in het kader van correct medicatiegebruik absoluut ontoelaatbaar. Dit is in de burgermaatschappij ondenkbaar. De uiteindelijke verantwoordelijkheid bij fouten zal bij de arts liggen. Dit zou met een beperkte ingreep wel opgelost kunnen worden

Het lijkt de CvT ook niet correct te zijn in het kader van de AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming) of ook wel GDPR genoemd: door dit systeem kan de ene patiënt/gedetineerde lezen/weten dat een andere patiënt/gedetineerde bepaalde medicatie nodig heeft.

Gelet op laatstgenoemde argument i.v.m. de AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming) werd bij de redactie van huidig jaarverslag in maart 2021 door de directie besloten dat de kaartjes niet meer dubbelzijdig met andere namen zouden gebruikt worden, maar dat ze voor elk bakje met een nieuwe naam ook een nieuw kaartje zouden gebruiken.

- Paracetamol lijkt voor alles en nog wat het redmiddel te zijn. Het formularium is in principe toch iets uitgebreider. Bij niet bereikbaarheid van de medische dienst is op iedere sectie 's avonds wel paracetamol aanwezig en de PBA's van dienst mogen enkel paracetamol geven indien gevraagd en nodig.

Er waren verder o.a. een 5-tal klachten over het niet doorverwijzen van gedetineerden naar het ziekenhuis of naar een externe hulpverlener, wanneer dit toch nodig bleek.

Ook een 5-tal klachten over het feit dat gedetineerden niet zouden worden opgeroepen voor medisch onderzoek, ondanks hun vraag. (ik verwijs in dit kader naar de leden-artsen van de CTRG die op een studiedag voor de CvT-artsen bevestigden dat elke gedetineerde op eenvoudige vraag moet worden opgeroepen voor medisch onderzoek).

Wanneer er toch een onderzoek plaatsvindt, is het klinisch onderzoek in die gevallen bijzonder summier, of onbestaande (4-tal klachten). Bijkomend waren er ook klachten over het onrespectvol gedrag van de gevangenisarts ten aanzien van de gedetineerde; ook de bekende één- of tweeminutenconsultaties vallen onder de categorie onrespectvol gedrag.

Twee frappante zaken:

- een klacht van een vrouwelijke gedetineerde die een onderzoek moest ondergaan in het kader van kankeropsporing en waar de resultaten haar gedurende dagen werden onthouden.
- Een man die een huidinfectie had, die werd tewerkgesteld in de keuken. Naar voedselveiligheid toe leek dit niet wenselijk.

Uit de klachten kon ook afgeleid worden dat het begrip 'psychiatrische zorg' in de gevangenis zeer relatief is. Er wordt vooral medicatie gegeven, indien nodig ook correct afgebouwd, maar werkelijke zorg kan men dit naar het aanvoelen van de CvT-artsen niet noemen.

Uit dit alles kan in hoofdzaak volgende besluit gedistilleerd worden:

Vooreerst de steeds terugkerende klacht over de 1 minuut consultaties waarbij een zeer summier of zelfs afwezig klinisch onderzoek wordt gemeld. Blijkbaar is een degelijk klinisch onderzoek een rekbaar begrip. Het is te betreuren dat jaar na jaar dezelfde klacht terugkomt en vervolgens deskundig gepareerd wordt door de medische dienst.

Opmerkelijk daarbij is vaak ook de tijdsspanne tussen de aanvraag voor medisch consult en de eigenlijke consultatie door de gevangenisarts-generalist die vaak dagen bedraagt; voor consultatie van de tandarts, kinesist, enz. kan dit zelfs oplopen tot weken, zelfs maanden.

Een tweede vaststelling is het totaal gebrek aan conserverende tandheelkundige zorg. Er zijn ellenlange wachttijden bij de tandartsen en de beperkte mogelijkheden die zij hebben qua behandeling (er wordt bv niet gewerkt aan beugels, er worden vooral tanden getrokken omdat men niet mag vullen?...), zijn de klachten die toch heel vaak terugkomen. Inderdaad, de tandarts van dienst kent blijkbaar enkel "tanden trekken" zoals gebruikelijk door barbier chirurgijns op openbare marktplaatsen in de middeleeuwen. Onnodig te zeggen dat hierbij verwezen kan worden naar bv. de RVT's waarbij een mobiele tandarts bij RVT-residenten alle noodzakelijke zorg kan toedienen van plomberen tot het nemen van een tandafdruk voor prothesen.

Een derde vaststelling is het onverantwoordelijk en systematisch onthouden van antibiotica (erysipelas en tandabces) waarbij een beetje fucidinezalf obsoleet is. In één casus mag men van geluk spreken dat een opstijgende infectie niet geleid heeft tot een dodelijk verlopende sepsis.

Een vierde vaststelling is dat het geneesmiddelenrepertorium van de gevangenis blijkbaar beperkt is tot paracetamol voor "alle" aandoeningen, terwijl hevige pijn beter behandeld wordt in klasse 2 of 3 (

en uiteraard niet met heroïne, blijkbaar vlot verkrijgbaar). Ook slaapproblemen moeten adequater behandeld worden. Zeker als men met 5 op cel zit. Ik begrijp de terughoudendheid voor het gebruik van benzodiazepines. Maar trazolan is een waardig, niet verslavend alternatief.

En dan hebben we het nog niet over de belabberde toestand van de gebouwen, doucheruimtes en cellen met schimmelvorming die allerlei (vooral respiratoire) gezondheidsproblemen met zich (kunnen) meebrengen.

Voor de rest kan er ook verwezen worden naar de bevindingen hieromtrent in het jaarverslag 2019 die ook nog onverkort gelden.

- De CvT Antwerpen wenst er wel op te wijzen dat de medische dienst steeds behulpzaam is en steeds aanwezig was tijdens de herhaalde stakingsdagen, of ze nu van korte of langere duur waren, zodat een gedetineerde steeds op deze dienst kon rekenen en bv. dagelijks de hem voorgeschreven medicatie e.d. ontving, zeker ook tijdens heel de daarbovenop komende coronaperiode waarbij ook van de medische ploeg werd gevraagd (en eigenlijk zomaar werd verwacht) een tandje bij te steken.

Er moet verder ook wel gezegd worden dat er sedert maart 2020 door de huidige directieploeg korter op de bal wordt gespeeld. De communicatie is goed en de terugkoppeling met de medische dienst is daardoor verbeterd, wat alleen maar voordelen kan hebben. Voor het eerst is er de indruk dat de CvT weegt op de besluitvorming en dat men wel degelijk tracht rekening te houden met de aanbevelingen.

Verder werd ook vernomen dat er nieuwe artsen zouden zijn, en bv ook een vrouwelijke arts die 1 dag in de week aanwezig is. Dit lijkt een stap in de goede richting en zal hopelijk voor het artsenkorps een voelbare verbetering in hun workload geven.

- Het jaar 2020 was terug het jaar waar het probleem van het medisch beroepsgeheim en de CvT-artsen, en bij uitbreiding de CvT-leden, terug de kop opstak, in die zin dat na het optreden van een arts van de CvT Antwerpen, de voorzitter van de CvT Antwerpen volgend (verkort aangepast en zonder namen) bericht mocht ontvangen van een lid van het bureau van de CTRG (in schuin schrift), waarop de CvT-artsen nog steeds volgende op- en bemerkings hebben:

1) schending van het medisch beroepsgeheim: *het is artsen ten strengste verboden (zelfs strafbaar!) medische informatie te delen met de CvT en/of de gevangenisdirectie. De CTRG waakt over de rechten van de gedetineerden... het recht op privacy valt hier ook onder. Het in cc zetten van de gevangenisdirectie, tast niet alleen potentieel de geloofwaardigheid van de CvT Antwerpen aan, maar ook deze van de CTRG in haar geheel.*

Schending van het medisch beroepsgeheim. Iedereen die kennis neemt van medische problemen (PBA, poetsvrouw, directie, leden van de CvT...) is gebonden aan het beroepsgeheim. Hoe kunnen gedetineerden anders hun klachten formuleren en de nodige kritische nazorg krijgen?

Waarom zou het niet ok zijn voor een arts van de CvT om medische gegevens door te geven aan de andere leden, maar is het wel ok dat een gevangenisarts dit doet naar de directie toe? Dit verschil wordt bv. niet zo goed begrepen.

2) overschrijding van de limieten van de opdracht als CvT-lid: *Het is niet aan de CvT-arts om een klinisch onderzoek uit te voeren bij een gedetineerde. Hij kan enkel nagaan bij de gevangenisarts of en*

hoe deze persoon medisch opgevolgd wordt en voor wat. Hij heeft geen instructies te geven aan de medische dienst. .... De arts van de CvT is geen behandelende arts. Evenmin komt het de arts van de CvT toe een 'second opinion' af te leveren. Hij dient daarentegen te waken over de kwaliteit van de verstrekte gezondheidszorg. De arts van de CvT kan niet de opportuniteit of redelijkheid van de (weigering van een) behandeling beoordelen. Hij moet immers de professionele onafhankelijkheid van de behandelende arts in acht nemen. Elke behandelende arts beschikt namelijk over beoordelingsvrijheid, de zgn. diagnostische en therapeutische vrijheid die wettelijk is vastgelegd in het artikel 73, § 1, van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen gecoördineerd op 14 juli 1994. De behandelende arts oordeelt "in geweten en in volle vrijheid over de aan de patiënten te verlenen verzorging". Deze diagnostische en therapeutische vrijheid is een gebonden, een geconditioneerde vrijheid. De behandelende arts dient op verantwoordelijke wijze zijn beslissingen te nemen zoals een competente en zorgvuldig handelende arts in dezelfde omstandigheden zou hebben gedaan. De behandelende arts dient de best mogelijke zorg te verlenen rekening houdend met de context waarbinnen de arts-patiëntrelatie vorm krijgt. De middelen inzake gezondheidszorg zijn beperkt. De behandelende arts dient een sociaal verantwoorde houding aan te nemen en zo goed mogelijk de middelen aan te wenden die de maatschappij ter beschikking stelt. Enkel in de gevallen dat de behandelende arts manifest onzorgvuldig/ onverantwoordelijk optreedt (vb. de behandelende arts weigert een medische noodzakelijke én urgente behandeling), kan de arts van de CvT vaststellen dat de behandelende arts bvb. niet voldoende medisch gekwalificeerd is. Het spreekt voor zich dat bij een dergelijke vaststelling de nodige terughoudendheid en voorzichtigheid uitgeoefend moeten worden.

Als de gedetineerde de opdracht geeft aan de CvT arts om een eenvoudig klinisch onderzoek uit te voeren, dan is het een deontologische fout dat te weigeren. Meestal gaat het om een dringende zorgvraag wegens ontoereikende zorg (daarbij kunnen we nogmaals verwijzen naar de 1 minuut consultaties). Ondanks alle artikels ter staving die worden aangehaald zal de Nationale Raad van de Orde van Artsen dat standpunt onderschrijven.

Het spreekt vanzelf, zoals steeds in het verleden gebruikelijk was, dat er een collegiaal overleg volgt met de behandelende arts zonder zijn professionele onafhankelijkheid, beoordelings- en diagnostische vrijheid in twijfel te trekken. In de burgerlijke geneeskunde is dat de normale procedure.

Wanneer wordt verwezen naar een normale arts-patiënt relatie (!) en dat de arts verbonden aan de CvT enkel kan optreden als de behandelende arts manifest "een medische, noodzakelijke én urgente behandeling weigert", dan kan men zich de vraag stellen waarom gedetineerden zich steeds met dezelfde klacht tot de CvT wenden.

- Voor het overige kan er ook verwezen worden naar de bevindingen hieromtrent in het jaarverslag 2019 die ook nog onverkort gelden.

- Een derde topic waarover veel klachten waren (62) betrof "**Orde-veiligheid-gebruik van dwang**" en "**Tuchtregime**".

De meeste klachten betreffen klachten ivm met het gedrag van bepaalde PBA's betreffen racisme, verbaal geweld, machtsmisbruik, uitlokkend gedrag, pesterijen en valse beschuldigingen.

Inderdaad, een reeks klachten betreffen tuchtprocedures en bestraffingen die onterecht zouden geweest zijn want gesteund op foutief weergegeven feiten; hierbij zou het verslag met weergave van de feitelijkheden door de PBA (altijd) prevaleren op de versie van de gedetineerde; de gedetineerde

was daarbij vaak (terecht) bezorgd dat dergelijk, volgens hem, foutief verslag en daaropvolgende procedure, in zijn dossier werd bijgevoegd, waardoor ook door de SURB hier volgens hem onterecht rekening mee zou (kunnen) houden.

Klachten gaan vaak ook over de wijze waarop gedetineerden, mannelijke en soms ook vrouwelijke, overgebracht worden naar de strafcel – met een buitensporig aantal leden van het Interventieteam (tot 8 personen, te weten 4 mensen van het interventieteam, 3 ploegcheffen en 1 superviserende PA). Vorig jaar zouden er 362 overbrengingen zijn geweest waarbij in 25 keren de gedetineerde geboeid diende te worden ; algemeen wordt aangenomen dat er bij 3 op de 10 overbrengingen naar de strafcel hand- en mogelijk ook voetboeien aan te pas komen. Er wordt daarbij tevens gewag gemaakt van gebruik van geweld door bv. druk op pijnpunten of metalen handboeien zeer strak aanspannen. Het mag duidelijk zijn dat het optreden van een uitgebreid Interventieteam voor een gedetineerde zeer intimiderend en traumatiserend kan zijn.

's Nachts gebeurt de overbrenging naar de strafcel steeds door politiediensten en worden de gedetineerden steeds geboeid tijdens de overbrenging.

Bij gedetineerden met een veiligheidsregime en of diegenen in de strafcellen, zou het steeds het een strikte vereiste moeten zijn om de wettelijke leefomstandigheden na te komen. Zo zijn er gevallen geweest waarbij iemand door een veiligheidsregime gedurende 2 weken de wandeling werd ontzegd, iemand die geen water of aangepaste voeding kreeg, iemand met buikloop zonder toiletpapier, iemand geboeid zonder pampers of zonder deken, ...

Verder waren er ook 2 klachten betreffende een oppervlakkige fouille waarbij de gedetineerden zich bekloegen over ongewenste intimiteiten (ongewenste aanrakingen, al dan niet opzettelijk).

- Een vierde punt waarover redelijk veel klachten (28) kwamen betreft « **contact met de buitenwereld** » ; bv. een beslissing i.v.m. ongestoord bezoek die volgens de gedetineerde te lang op zich laat wachten of die onterecht ingetrokken zou zijn (vaak omwille van voorgeschiedenis met intrafamiliaal geweld); binnenhuisbezoek dat niet wordt toegekend in coronatijden terwijl beide gedetineerden toch in dezelfde gevangenis verblijven en er dus in principe geen besmettingsgevaar kan zijn ; tijdelijk enkel glasbezoek wat als onterecht wordt ervaren, enz.

B. Aanbevelingen

1) Branddetectie

De gevangenis beschikt over een Nood- en Interventieplan (NIP), zowel een Algemeen (ANIP) als een bijzonder (BNIP).

Naar aanleiding van een brand in de wasserij in 2019 was er bij de gedetineerden paniek ontstaan m.b.t. de brandbeveiliging en de evacuatieplannen die in voege zijn in de inrichting. In geval van een plotse, uitslaande brand zitten de gedetineerden opgesloten in hun cel. De celdeuren moeten een voor een geopend worden en alle gevangenen moeten bijna gelijktijdig geëvacueerd kunnen worden naar de wandeling. Met de huidige overbevolking lijkt dit organisatorisch een haast onhaalbare oefening, wetend dat een laaiend vuur slechts 4 à 7 minuten tijd nodig heeft om een gebouw in lichterlaaie te zetten.

Wat branddetectie betreft zijn er geen rookmelders die brandgevaar voldoende tijdig detecteren en het geheel van te nemen maatregelen in gang zetten; men verwijst daarvoor naar het feit dat dit niet

nodig zou zijn gelet op de brandcontroles die in feite om het uur door het personeel zouden worden uitgevoerd; enkel op de hoogste verdieping zijn er wel branddetectie- of rookdetectie-systemen.

Verder is er nog altijd geen effectief en goedgekeurd evacuatieplan, bijvoorbeeld in geval van brand of andere grote calamiteiten.

Wat een intern evacuatieplan betreft kan verwezen worden naar de info die in het N.I.P. staat; er zijn actiekaarten voor brand en andere calamiteiten zoals opstand, gijzeling, ontsnapping, bommelding, uitval nutsvoorzieningen, wateroverlast, terrorisme, chemisch alarm, externe ramp, besmettelijke ziekten en voedselvergiftiging.

Er wordt van uit gegaan dat er niet telkens tot evacuatie mag of moet overgegaan worden bij calamiteiten. Mocht het nodig zijn, wordt er in eerste instantie geëvacueerd naar de cellen. De cellen zijn op dat moment immers veilige plaatsen, een celdeur houdt een tijdje de brand tegen. Bij rookontwikkeling worden alle ramen opengezet om de rook te laten wegtrekken. Een evacuatie zou dan niet nodig zijn.

Vanaf 20.00 uur zitten de gedetineerden al op cel en zou een eventuele evacuatie juist ordelijk, rustig en bedachtzaam kunnen gebeuren.

Wat indien er extern moet geëvacueerd worden? Externe evacuatie zou dan gebeuren in overleg met de externe hulpdiensten en het hoofdbestuur.

Verder heeft de CvT geen weet van het feit dat er al een voor iedereen geldende interne (brand)evacuatieoefening werd gehouden, laat staan een externe.

Het zou misschien eens goed zijn om dit nationaal voor elke gevangenis aan de orde te stellen.

De CvT mocht bij redactie van dit jaarverslag vernemen dat een nieuw directielid dit als prioritaire opdracht heeft gekregen en dat dit dus in 2021 wel volledig in orde zou moeten zijn.

2) Opleiding van de penitentiaire beampten/ penitentiaire ambtenaren

Het beroep van cipier is een communicatief beroep bij uitstek. De belangrijkste competenties voor personeel in een gevangenisomgeving zijn inzicht in menselijk gedrag en in communicatievaardigheden. Toch krijgt communicatie en menselijke interactie nauwelijks aandacht in de opleiding van het bewakend personeel. Nu heel wat personeel op pensioen gaat, is er in verhouding veel onervaren personeel. Men schakelt momenteel Rosetta-contracten in, jongeren zonder werkervaring die terecht komen in een uitdagende werkomgeving. Hoe goed zijn deze mensen voorbereid op werken in deze harde omgeving? Actuele inzichten in de psychologie (systementheorie en communicatieleer) en voldoende trainingsmogelijkheid (op de werkvloer en met extra supervisie) zouden deze jongeren helpen om een gezonde interactie te ontwikkelen en zich een correcte attitude aan te meten. Het zou een positieve impact hebben op de organisatiecultuur.

Zo worden door de diensten van de PI Antwerpen regelmatig gedetineerden in de strafcel of in een beveiligingscel opgesloten (al dan niet met fixatiemiddelen) die agressief en/of verward gedrag vertonen (al dan niet onder invloed van verdovende middelen) en zich daarbij mogelijk in een acute toestand van opwindning bevinden, ook gekend als “excited delirium syndrome”. Dergelijke gedetineerden in een acute toestand van opwindning zouden een verhoogd risico op overlijden lopen tijdens de overbrenging en het verblijf in de cel.

Op vraag van de CvT Antwerpen of de diensten binnen de PI Antwerpen bekend zijn met dit fenomeen, en zo ja of er richtlijnen bestaan vanuit DG EPI of vanuit haar eigen (medische) diensten voor het herkennen van, de omgang met en de behandeling van personen in een dergelijke acute opwindingsstoestand (waarbij o.a. werd verwezen naar Nederland waar bv de GGD Amsterdam reeds sedert 2016 een Richtlijn 'Verwarde personen inclusief GHB onthoudingsdelier en Excited Delirium Syndroom' kent), antwoordde de directie dat zij bekend waren met het fenomeen, maar dat het niet zo was dat zij daar, voor zover geweten, vanuit bovenlokale hoek informatie over gekregen hadden.

Men zou de nodige documentatie ter informatie overmaken aan de PA's en ploegcheffen en bij de medische dienst eens horen.

Ook aan de CTRG werd gevraagd om aan het DG EPI te vragen of er daaromtrent richtlijnen bestaan, maar tot op heden mocht de CvT Antwerpen geen bericht ontvangen in positieve of negatieve zin.

3) Bezoekers

Een weerkerende klacht betreft de teleurstelling wanneer gedetineerden bezoek geregeld hebben en het bezoek toch niet kan doorgaan. Er kunnen verschillende oorzaken meespelen, maar het feit dat er onvoldoende bezoekersruimte is voor het aantal gedetineerden is er een van. Om die reden moeten bezoekers hun plaats's ochtends persoonlijk komen aanvragen. Concreet betekent dit dat ze al vanaf 06.00 à 06.30 uur in de rij moeten gaan staan om vanaf 8u een bezoekersplaats te kunnen reserveren voor de dag zelf (en als dat niet meer gaat voor een andere dag).

Online reserveren zou een oplossing zijn, maar de reden dat men dit niet online wil organiseren zou gelegen zijn in het feit dat er teveel bezoekers zouden zijn die zich aankondigen en vervolgens niet zouden komen opdagen. Hierdoor worden de kansen van anderen ontnomen.

Kan dit niet anders aangepakt worden? Zonder verwittiging niet opdagen wordt thans toch ook gesanctioneerd door een aantal bezoekmogelijkheden te ontzeggen. Bij teveel aanvragen zou er bv. kunnen gewerkt worden met een wachtlijst. Wanneer iemand afzegt krijgt de eerste op de wachtlijst groen licht. In andere domeinen, zoals bv. de reguliere gezondheidszorg, zien we dat dit toch wel op te lossen is; wanneer bv. patiënten de dag voor hun afspraak een sms krijgen met de vraag om hun aanwezigheid te bevestigen, ziet men het aantal "no show ups" verdwijnen.

Thans is veel opgelost met het succes van videobellen dat werd ingevoerd tijdens de strikte lockdownperioden in het coronajaar 2020 ; dit videobellen stelt de gedetineerden vaak in staat heel de familie te zien en te spreken ; het zou ook post-corona blijvend ingevoerd worden.

4) Camera's

Wanneer het relaas van de feiten zoals weergegeven in een rapport niet overeenkomt met de waarheid van de gedetineerde, vraagt deze vaak de beelden van de camera te raadplegen. De directie staat daar weigerachtig tegenover. Tot vandaag heeft ze de beelden nooit vrijgegeven. Ofwel is het incident niet zichtbaar op de camera, of er was geen camera op die plaats, of de privacywet laat het niet toe, of de beelden worden overschreven na x dagen (thans reeds na 5 dagen). Inmiddels werd ons bevestigd door de privacy commissie dat de CvT, zoals ook de gedetineerde trouwens, het recht heeft om de beelden te bekijken. In het Memorandum afgesloten tussen de CTRG en het DG EPI wordt thans gesteld dat de toegang tot camerabeelden door de CR wordt gevraagd aan het DGEPI, die deze vraag beoordeelt met inachtneming van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (GDPR). Dit is voor de CvT veel te omslachtig en is geen oplossing voor de vraag naar camerabeelden door de gedetineerde. Het niet vrijgeven van de videobeelden wekt de indruk dat men iets te verbergen heeft.

5) Kwaliteit van het vegetarisch eten/ halal voeding

In een grootkeuken zijn bijzondere diëten een uitdaging. De meeste vegetarische menu's zijn eigenlijk een tweede keuze voor de moslim gedetineerden die het onvoldoende vinden dat de keuken varkensvlees weert, ze wensen in lijn met hun geloofsovertuiging ritueel geslacht vlees. Zij kiezen voor het vegetarisch menu omdat halal vlees niet voorhanden is.

Er blijken nu certificaten genoeg voorhanden te zijn die aantonen dat het vlees halal geslacht is, maar halal geslacht rundsvlees is in principe te duur in aankoop en past niet in het krappe budget dat voorzien is per gedetineerde. Rundsvlees is dus in principe niet halal geslacht en men kan niet dagelijks het menu kiezen; maar als men vegetarisch moet kiezen, krijgt men ook geen halal geslachte kip of kalkoen ; sommige PBA's geven ook geen vis als men als vegetariër is gekend.

Het moet volgens de CvT mogelijk zijn om bv. 4 of 5 dagen per week te voorzien in absoluut halal geslachte voeding (kip, kalkoen en rundsvlees en vis) zodat men op die dagen niet verplicht is te kiezen voor een vegetarisch menu.

6) Interne organisatie

De interne organisatie zoals de informatiedoorstroming naar de griffie, de werkprocessen inzake bestellingen kantine, de toewijzing van werk aan de gedetineerden, enz. blijkt af en toe te haperen. Zeker in tijden van overbevolking gebeuren er fouten.

De wijze waarop de boekhouding georganiseerd is geeft al eens aanleiding tot klachten, al worden deze op verzoek snel rechtgezet.

De CvT heeft weinig inzicht in de wijze waarop de interne organisatie wordt aangestuurd. Het is delicaat om dit bij de directie aan te kaarten, omdat dit niet onze bevoegdheid is. Toch zou het geen taboe mogen zijn wanneer er regelmatig klachten zouden komen vanuit een bepaald beheerdomein. Indien men de gedetineerden hierin mag geloven heeft elke gevangenis eigen gewoonten en geplogenheden. Bij de meeste gedecentraliseerde publieke diensten heeft men de oefening gemaakt om lokale entiteiten door te lichten en best practices te weerhouden om deze te veralgemenen naar andere locaties. Werd deze oefening reeds gemaakt in het gevangeniswezen?

7) Communicatie met de directie

- Tijdens het werkingsjaar 2019 werd overeengekomen dat de directeur-directrice/inrichtingshoofd of een ander directielid, regelmatig (één maal op twee) de vergaderingen van de CvT zou bijwonen om enerzijds beleidsinformatie vanuit de inrichting door te spelen aan de leden van de CvT en anderzijds om de vragen en bekommernissen vanuit de CvT te beantwoorden. Deze werkwijze biedt het voordeel van een snellere informatiedoorstroming en een rechtstreeks en persoonlijk contact, wat bijdraagt aan het wederzijdse vertrouwen. Zeker na de implementatie van het klachtenrecht is het een groot voordeel dat directie en de CVT, waarvan sommige leden exclusief zullen zetelen in de klachtrechtbank, elkaars perspectief beter leren kennen en begrijpen, waardoor ze een meer genuanceerde kijk krijgen op "de andere kant" van het gevangenisgebeuren.

- Communicatie op zich met het (waarnemend) inrichtingshoofd verliep in 2020 goed tot zeer goed, waarbij dient opgemerkt dat de problematiek van de late/laattijdige antwoorden op de medegedeelde klachten die zich in het verleden voordeed (zie verslag 2019), thans volledig van de baan is, in die zin dat in 98% van de gevallen diezelfde dag of minstens binnen een dag antwoord werd gegeven ; zo kan er ook snel feed back gegeven worden aan de klagende gedetineerde.

- Het feit dat de CvT steeds de hoogste hiërarchie betreft bij elke soort van aanvaring heeft behalve voordelen (klachten zijn beleidsinformatie), ook nadelen. De (algemene) directeur is voor het personeel de hoogste evaluerende instantie, voor de gedetineerden is het de adviserende en

sanctionerende instantie. Zowel personeel als gedetineerden zetten zich in voor hun goede imago. De directie zal om die reden vaak de laatste zijn om de juiste toedracht van een conflict te vernemen. Sowieso hebben partijen die verwickeld zijn in een conflict een verschillend verhaal over het verloop ervan, maar de ondervinding leert dat bepaald personeel valse verklaringen aflegt om zichzelf of collega's in te dekken. Wanneer de CvT dit kan hard maken bij de directie – het personeelslid werkte bv. niet op de sectie die dag en kon geen getuige zijn -, dan draait de directie de sanctie terug. Of het personeel dat een valse verklaring aflegt ook gesanctioneerd wordt, is niet duidelijk. De CvT zou minstens ten vertrouwelijke titel moeten geïnformeerd worden over de gevolgen die daaraan worden gegeven.

De CvT heeft nog steeds de indruk – aan de hand van weerkerende klachten - dat personeel dat over grenzen gaat (van reglementering, van correcte/eerlijke behandeling van gedetineerden), lang kan doorgaan met dit gedrag. Het is belangrijk dat de directie sturing geeft aan het personeel en klare grenzen zet. Wordt er voldoende gedelegeerd naar het middenkader inzake het coachen van het personeel? Wordt de directie ondersteund in haar leidinggevende rol, is er voldoende opleiding, coaching, intervisie? Misschien is hier ook een taak voor de Centrale Toezichtsraad weggelegd om deze kwestie eens aan te snijden bij het DG EPI.

Een doel van de CvT zou moeten zijn om te proberen bij conflict de communicatie tussen betrokkenen te herstellen, niet om het wantrouwen aan te wakkeren. Hoewel de communicatielijnen met de directie nu eenmaal de werkwijze is die aan de CvT's werd toebedeeld, blijkt vaak dat deze omweg via de directie eerder tot polarisatie dan tot pacificatie leidt. Een onderzoek naar hoe het dispuut precies begonnen is, wanneer en waarom de emmer overliep, is niet haalbaar, men stoot bijna altijd op verschil in interpretatie. Dit leidt tot vijanddenken.

- Aan de kant van de gedetineerden zien we gelijkaardige defensiemechanismen. Zij zijn afhankelijk. Ook zij kleuren hun verhaal bij, met als gevolg dat de percepties van de gedetineerde en die van de directie meestal ver uit elkaar liggen. Het verschil is dat voor de directie haar waarheid, gebaseerd op de versie van het personeel, per definitie bovengeschied is aan de waarheid van de gedetineerde. In een hiërarchische organisatie als de gevangenis kan de directie haar visie steeds doordrukken. In geval van sanctie voelt de gedetineerde zich tweemaal onfair behandeld: eerst omwille van de straf en vervolgens omwille van het verslag over het gebeurde dat toegevoegd wordt aan zijn dossier. Deze anomalie bij de klachtenbehandeling door de directie hebben we reeds toegelicht in de vorige jaarverslagen vanaf 2017: de directie neemt te vaak genoegen met de versie van het personeel en probeert de protagonisten niet te verzoenen. Het antwoord bestaat al te vaak in een verwijzing naar Antfic, een soort logboek van en voor het personeel.

De CvT is daarbij niet blind, beseft en heeft uit ondervinding ook geleerd dat bepaalde gedetineerden (meestal dezelfde) aan forum shopping doen telkens ze nul op hun rekwest krijgen van de dienst aan wie ze het moesten vragen en bv. vaak ook een PBA viseren en in een slecht daglicht trachten te stellen omdat die te strikt is in hun nadeel; de ervaring leert inderdaad ook dat de maandcommissaris en bij uitbreiding de CvT ook al eens door de gedetineerde voor zijn kar wordt gespannen.

8) Overbevolking

Het is misschien aangewezen dat langgestraften vanaf meer dan 3 jaar gevangenisstraf uit de PI Antwerpen (dat een arresthuis is) getransfereerd zouden worden naar gevangenissen die geen arresthuis zijn. Zo zou uit de cijfers van januari en december 2020 afgeleid kunnen worden dat indien deze langgestraften getransfereerd waren geweest uit de PI Antwerpen naar gevangenissen die geen

arresthuis zijn, het aantal gedetineerden in Antwerpen naar een absoluut beheersbaar aantal tussen 500 en 600 gedetineerden zou kunnen herleid worden.

9) Documenten delen

De CvT Antwerpen hoopt dat er snel werk wordt gemaakt van een digitaal platform (« cloud », « sharepoint ») voor het kunnen delen en raadplegen van documenten, dossieraanmaak, oplistings klachten, enz. van thuis uit ; verder zou de terbeschikkingstelling in de gevangenis van een eigen PC/laptop die dit ook daar mogelijk maakt wenselijk zijn; mits geldige toegangsweg daartoe, zal Sidis Suite intra muros dan ook effectief kunnen geraadpleegd worden.

IV. Advies en informatie voor de CTRG

Aan de CTRG werd gevraagd om aan het DG EPI te vragen of er richtlijnen bestaan vanuit DG EPI of vanuit haar eigen (medische) diensten voor het herkennen van, de omgang met en de behandeling van personen in een acute opwindingsstoestand ('Verwarde personen inclusief GHB onthoudingsdelier en Excited Delirium Syndroom'), maar tot op heden mocht de CvT Antwerpen geen bericht ontvangen in positieve of negatieve zin.

Voor wat coaching en opleiding betreft (zie hoger) komt het aan de Centrale Toezichtsraad toe om deze kwestie eens aan te snijden bij het DG EPI.

Er werden door de CvT geen adviezen aan de CTRG overgemaakt.

V. Conclusie(s)

Begin 2020 bestond de CvT uit 18 leden en 1 secretaris, thans uit 16 leden en 1 secretaris; er zijn dus nog 10 nieuwe leden benoemd in september 2019 met weinig ervaring binnen de CvT die allen nog een zekere inwerkingstijd nodig hadden en zich door de COVID-19 pandemie niet volledig hebben kunnen wijden aan hun taak; het zal, gelet op de overload aan werk voor de CvT als men op discrete wijze grondig en efficiënt wil werken, een uitdaging zijn om hen te blijven betrekken en boeien voor deze taak en om hen te begeleiden om zoveel mogelijk te komen tot een gelijkgestemde praktijk en handelswijze; dit zal niet enkel bijdragen om het vertrouwen van de gedetineerden te verkrijgen en te behouden, maar ook dit van directie en personeel.

De andere uitdaging, die zich vanaf 01.10.2020 aandiende, te weten de implementatie van het beklagrecht op de werkvloer met een klachtencommissie ter plaatse en een ondersteunend secretariaat in Brussel, een klachtencommissie bestaande uit 3 effectieve leden en 3 vervangende leden die in principe steeds binnen de reguliere kantooruren zitting houden, lijkt zeer goed te werken, niet enkel dankzij het enthousiasme van de voorzitter KC en de 2 leden, maar ook dankzij de onverdroten inzet van de juriste verbonden aan het secretariaat van de KC in Brussel die veel juridische opzoeken doet en de beslissingen voorbereidt en redigeert.

Bijlage : Transversale analyse / Impact COVID 19

TOEZICHT: wat was de impact van de pandemie op de uitvoering door de CvT van haar toezichtsoopdracht ?	<i>Voeg hieronder de informatie toe:</i>
<i>Modaliteiten van uitvoering van het toezicht</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Toegang tot de gevangenis 	Zie Jaarverslag CvT Antwerpen 2020
<ul style="list-style-type: none"> • Regelmaat van de bezoeken 	Zie Jaarverslag CvT Antwerpen 2020
<ul style="list-style-type: none"> • Vrijheid van beweging in de gevangenis 	Zie Jaarverslag CvT Antwerpen 2020
<ul style="list-style-type: none"> • Toegang tot informatie (richtlijnen, maatregelen, registers, contactname met de CvT, besmettingen, incidenten, enz) 	Zie Jaarverslag CvT Antwerpen 2020
<ul style="list-style-type: none"> • Toegang tot de CvT door de gedetineerden (lichten van de brievenbus, onderhoud met gevangenen, vertrouwelijkheid) 	<p>In het algemeen heeft de CvT een correcte toegang tot de gedetineerden en omgekeerd. De berichten van de gedetineerden bereiken ons via onze eigen brievenbussen. Niet alle gedetineerden kunnen hun klacht zelf in de brievenbus steken. Sommigen steken hun klacht dan ook in een briefomslag om de vertrouwelijkheid te bewaren. De CvT kan ook overal over een lokaaltje beschikken om zo de vertrouwelijkheid van het gesprek te kunnen bewaren. Enkel bij de strafcellen gebeurt het uitzonderlijk dat een PBA vlakbij blijft “voor de veiligheid”. Eén keer moest er -zonder geldige reden- bijna 3 uren worden gewacht om iemand in de strafcel te kunnen spreken.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Contacten met de directie en het gevangenispersoneel 	Zie Jaarverslag CvT Antwerpen 2020

	<ul style="list-style-type: none"> Contacten met de gezondheidsdienst van de gevangenis 	Zie Jaarverslag CvT Antwerpen 2020
	<ul style="list-style-type: none"> Andere contacten (externe diensten, verenigingen, families, advocaten, enz) 	Zie Jaarverslag CvT Antwerpen 2020
	<ul style="list-style-type: none"> Maandelijks vergaderingen 	Zie Jaarverslag CvT Antwerpen 2020
	<ul style="list-style-type: none"> Andere 	Zie Jaarverslag CvT Antwerpen 2020
Best practices die bijdragen tot de continuïteit van het toezicht		
	<ul style="list-style-type: none"> ... geïnitieerd door de CvT 	
	<ul style="list-style-type: none"> ... voorgesteld door de gevangenisdirectie of het personeel 	Zie Jaarverslag CvT Antwerpen 2020
GEZONDHEID: hoe werd het (psychologisch) welzijn van de gedetineerden beïnvloed door de pandemie ?		
Perceptie en gevoelens n.a.v. de verschillende wijzigingen van het detentie regime		
1.	BEZOEKEN	
	<ul style="list-style-type: none"> schorsingen/beperkingen van de bezoeken (in het algemeen) 	Met uitzondering van de coronabeperkingen konden de bezoeken normaal verlopen. Een pijnpunt blijft het reservatiesysteem. Op onze suggestie om dit digitaal te organiseren werd niet ingegaan. Nu is het zo dat er 3 dagen per week om 8 uur de bezoeken worden

		uitgedeeld. Dus je moet al heel vroeg komen aanschuiven. Voor de 3 andere dagen kan wel een reservatie (max. 2 weken op voorhand).
	<ul style="list-style-type: none"> • telefoonforfait van 10 euro in afwezigheid van bezoeken 	<ul style="list-style-type: none"> - Van 13/03/2020 tot 14/05/2020 - Van 06/11/2020 tot 10/12/2020 - Op 23/12 en 30/12 hebben de gedetineerden ook 10 euro belwaarde gekregen.
	<ul style="list-style-type: none"> • digitale bezoeken (vanaf 15/02/2020) 	<p>Er zijn 6 laptops ter beschikking om te videobellen; De gedetineerde kan dit aanvragen via een daarvoor voorzien aanvraagformulier. De bezoeker krijgt een mail, de gedetineerde krijgt een antwoordbriefje met datum en uur.</p> <p>Videobellen kan 1 keer per week, ongeveer 30 minuten, maar minstens 20 minuten, elke dag van de week tussen 8u en 17.30u.</p> <p>Toezicht gebeurt door de PBA van de sectie.</p> <p>Er wordt elke dag iemand aangeduid die het videobellen kent en begeleidt, hij helpt dan als er problemen zijn. De planner is ook aanwezig van maandag tot vrijdag en kan eventueel ook nog ondersteunen door bv een mail opnieuw te verzenden.</p> <p>Als de contactpersoon van de gedetineerde de oproep uit de gevangenis niet beantwoordt, dan gaat het bezoek niet door. Het is vanzelfsprekend een noodzaak dat de bezoeker op het juiste moment de link opent.</p> <p>Aanvankelijk was de bezetting en vraag niet zo groot, maar geleidelijk aan zeer succesvol verhaal en zal worden bestendigd na coronaperiode.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • heropstart van tafelbezoek met plexi 	Vanaf 27.05.2021 Ook hier was de vraag aanvankelijk niet groot, er konden 60 bezoeken per dag gegeven worden, maar men zat nog niet aan de helft. Het reserveren zelf verliep vlot.

	<ul style="list-style-type: none"> • schorsing van ongestoord bezoek 	Vanaf eerste lockdown; begrip
	<ul style="list-style-type: none"> • verbod op fysiek contact met de bezoekers 	Vanaf eerste lockdown; begrip
	<ul style="list-style-type: none"> • beperkingen bezoek (aantal, kinderen, enz.) 	Vanaf eerste lockdown tot half mei 2020; begrip
	<ul style="list-style-type: none"> • beperkingen opgelegd aan de bezoekers 	Vanaf eerste lockdown; begrip
	<ul style="list-style-type: none"> • andere 	
2.	TOEGANG ADVOCATEN/RECHTERS	
	<ul style="list-style-type: none"> • telefonisch, digitaal 	Geen problemen
	<ul style="list-style-type: none"> • bezoeken 	Vanaf eerste lockdown tot half mei 2020; begrip; 1 keer per week videobezoek; 1 keer per week tafelbezoek (achter plexi) en 1 keer per maand familiaal bezoek met kinderen tot 12 jaar,
	<ul style="list-style-type: none"> • disciplinaire zittingen 	Geen problemen, maar wel met aanwezigheden advocaat dat bepaalde regels kent; later ook telefonische aanwezigheid en videobellen.
	<ul style="list-style-type: none"> • hoorzitting bij onderzoeksrechter, rechtbank en/of SURB 	Vanaf 1 juli 2020 naar normalisatie, voor bij 1 ^{ste} aanleg; naar Hof van Beroep is problematisch tot niet (beslissing HvB)
3.	ACTIVITEITEN - VORMING - WERK	
	<ul style="list-style-type: none"> • schorsing van de collectieve activiteiten (opleiding, werk, sport, enz.) 	Zie Jaarverslag CvT Antwerpen 2020
	<ul style="list-style-type: none"> • beperkingen sportieve activiteiten (fitness) 	Zie Jaarverslag CvT Antwerpen 2020
	<ul style="list-style-type: none"> • toegang tot de wandeling of open lucht 	Zie Jaarverslag CvT Antwerpen 2020

	<ul style="list-style-type: none"> • individuele activiteiten via externe diensten (begeleiding, ondersteuning, opleiding), toegang tot de bibliotheek 	Zie Jaarverslag CvT Antwerpen 2020
	<ul style="list-style-type: none"> • religieuze / filosofische activiteiten 	Erediensten terug opgestart vanaf juli 2020.
4.	REINTEGRATIE / REKLASSERING	
	<ul style="list-style-type: none"> • onderbreking van de strafuitvoering en vervroegde invrijheidstelling 	Cijfers DG EPI
	<ul style="list-style-type: none"> • schorsing van de strafuitvoeringsmodaliteiten (penitentiair verlof, uitgaansvergunning) 	na schorsing, terug opgestart vanaf 18.06.2020
	<ul style="list-style-type: none"> • beperkte detentie, semi-detentie 	Cijfers DG EPI
	<ul style="list-style-type: none"> • plaatsing onder elektronisch toezicht (ET) 	Cijfers DG EPI
	<ul style="list-style-type: none"> • opvolging PSD 	<p>Door Covid waren een aantal externe diensten afgesloten: intakegesprekken, sollicitaties, gesprekken met VDAB, gesprekken over reclassering, CAW, Tandem, ... Dat bemoeilijkte de noodzakelijke contacten.</p> <p>Na enkele maanden is hier voor enkele diensten verbetering ingetreden omdat er gebruik kon gemaakt worden van een gratis nummer, zodat de gedetineerden toch de nodige contacten konden leggen/onderhouden.</p>
5.	SANITAIRE/PREVENTIEVE MAATREGELEN	

	<ul style="list-style-type: none"> Hygiëne- en afstandsmaatregelen (beschikbaarheid en dragen van het masker, hydrogel, sociale afstand enz.) 	Er is voldoende beschermingsmateriaal. Er zijn maskers, handschoenen, handgel, ontsmettingsproducten,... Bij de spreekkamers (CvT, advocaten, PSD, ...) zijn er afschermdende plexiwanden. Om de sociale afstand te kunnen waarborgen werd er in de werkplaatsen in kleinere groepen gewerkt. De bibliotheekdienst werd via rapportbriefjes of een rondrijdende boekenkar geregeld.
	<ul style="list-style-type: none"> preventieve isolatie 	Er waren klachten over het vormen van bubbels bij binnenkomende gedetineerden. Ze blijven samenzitten totdat ze getest zijn, zelfs indien er iemand na twee dagen bij de bubbel komt om die te vervolledigen tot 10 personen. Vanaf 18.06.2020 was er geen sprake meer van preventieve isolatie. Dit zijn onderrichtingen afkomstig van het DG EPI. Ook gedetineerden die terug kwamen van PV of UV gingen gewoon terug naar hun cel. Zij werden niet opnieuw in quarantaine geplaatst.
	<ul style="list-style-type: none"> quarantaine / lockdown 	De onderrichtingen van DG EPI werden ook wat dit betreft nauwgezet opgevolgd. Slechts 1 vleugel werd, wegens enkele besmettingen, gedurende een beperkte periode volledig afgesloten voor de CvT (en andere externe zorgverleners)
	<ul style="list-style-type: none"> testing 	Er zijn testkits. De dokter beslist van wie hij een test wil afnemen en dat wordt hier dan ook lokaal gedaan. Het staal wordt daarna extern onderzocht.
	<ul style="list-style-type: none"> specifieke maatregelen voor gedetineerden in kwetsbare situaties (risicopersonen, vrouwen, kinderen, gehandicapten, enz.) 	Er waren, voor zover ons bekend, geen specifieke maatregelen voor aparte groepen.
6.	(POGING TOT) ZELFMOORD	2 pogingen tot zelfdoding in 2020
7.	PSYCHOLOGISCHE - PSYCHIATRISCHE BIJSTAND	Covid heeft op de gedetineerden geen fundamenteel andere invloed gehad dan op de rest van de samenleving. In het begin was het voor hen eerder surreëel. Ze hadden geen idee van wat er in de buitenwereld gebeurde en hoe de perceptie was. Langzamerhand is dat besef binnen gesijpeld. Dank zij de samenwerking tussen directie, personeel en gedetineerden is al bij al

		<p>alles vlot verlopen. Transparantie is een belangrijke element geweest. De extra's (videobellen, telefoontgoed, ...) werden ten zeerste gewaardeerd. Daardoor was de psychologische druk ook niet hoger dan in de buitenwereld. Eigenlijk was die het meest bij diegenen die dichtbij een vrijlating stonden. De angst voor uitstel door gebrek aan hulpverlening (intake gesprek, reclassering, VDAB, ...; de PSD was steeds bereikbaar voor individuele gesprekken.</p>
<p>Goede praktijken die hebben bijgedragen tot het behoud of de verbetering van het psychologisch welzijn van gedetineerde personen</p>		
	<ul style="list-style-type: none"> • ... geïnitieerd door de CvT 	<ul style="list-style-type: none"> - CvT heeft voorgesteld om voortaan niet 2 naar 5 stukken fruit per week bij maaltijd te geven. Dat is ook vanaf midden april in voege. - Ook hebben we aangedrongen op het openhouden van de bibliotheek. - CvT heeft ook gevraagd om het overlegorgaan nieuw leven in te blazen. De directie is hier niet op ingegaan (zie ook verslag 2020). - Er is ook voorgesteld om in de strafcellen een klok te hangen. Dit wordt nog altijd onderzocht. - Aan de directie werd ook aandacht gevraagd voor EDS (excited delirium syndrome). Er werd hieromtrent door hen info verspreid bij de PA en de medische dienst.
	<ul style="list-style-type: none"> • ... voorgesteld door gevangenisdirectie / personeel 	<p>BIB bestellen en met kar boeken brengen, 2 uur i.p.v. 1,5 uur wandelen, elke week een update coronatoestand, cadeautjes (breinbreker, sportschema, chocolade, blikje frisdrank, stressbal,...); gratis TV tot 12.06.2020;</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • ... voorgesteld door andere diensten 	<p>Sport op cel, de actie " een hart onder de riem" waarbij mensen via een weblink een boodschap konden plaatsen om zowel gedetineerden als het gevangenis personeel " een hart onder de riem" te steken in deze coronatijden.</p>